

DEBRECZEN

A DEBRECZENI FÜGGETLENSÉGI LS 48-AS PÁRT HIVATALOS KÖZLÖNYE.

<p>ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Helyben: Félévre 6.— kor., negyedévre 3.— kor. Vidéken: Félévre 9.— kor., negyedévre 4.50 kor.</p>	<p>Felelős szerkesztő: MÓRICZ PÁL.</p>	<p>SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: Dégenfeld-tér 2. szám. — Telefon 412. szám. Egyes szám ára 4 fillér.</p>
--	---	--

Képviselő-választás és közművelődési érdekek

Irta: Kardos Albert.

Akik engem politikai oldalomról is ösmernek, jól tudják, hogy én tántoritatlan híve vagyok a 67-es kiegyezésnek, hogy rendületlenül álllok Deák Ferenc közjogi alapján, kivált úgy, ahogy azt egy Bánffy Dezső, egy Tisza István megtöltötte erős magyar érzéssel s még erősebb szabadelvű szellemmel.

S most mint ilyen megcsontosodott Deák-párti, mint Tisza Istvánnak ilyen konok követője, mégis kívánatosnak tartom, hogy Debrecen első választó kerülete 48-as és függetlenségi elvű dr. Tüdös Jánost ültesse Thaly Kálmánnak fényes örökségébe.

Nemcsak kívánatosnak tartom, hanem előre is örvendek az ő jelölésének és biztosra fogható megválasztásának. Ennek az én örömemnek két oka is van, amelyeket biztonnal helyeselni fog minden józan gondolkozású ember és különösen minden választó polgár, aki

szívén viseli Debrecen haladását és fejlődését.

Dr. Tüdös János jelölésében és majdani megválasztásában én ugyanis látom és velem együtt mindenkinek látnia kell az irodalmi törekvések megbecsülését, a közművelődési szolgálatok jutalmazását. Bár aránylag fiatal ember Tüdös János mégis idestova egy negyedszázadot töltött Debrecen irodalmi életének ápolásában és művelődésének erősítésében. Mióta a Csokonai-kör megalakult, szolgálja ezt az irodalmi egyesületet lelkesedéssel és kitartással; szolgálta mint titkár az ifjúkor hevével, szolgálta mint főtitkár s az utóbbi években mint alelnök a férfi komoly akaraterejével. Mellőzve azt, hogy a Csokonai-kör felolvasó és ünnepi ülésein sokszor szerepelt izléses verseivel és tartalmas dolgozataival, különösből meg kell említenünk, hogy a Csokonai-körnek első terjedelmes és értékes évkönyvét ő szerkesztette és hogy főképp az ő buzgólkodásának köszönhető a Diószegi és Fazekas emléket hirdető szoborműnek létrejötte.

Eppen oly meleg szívvel csüg-

gött Debrecen művészeti életének a fejlesztésén. Egyik alapítója s máig főtámasza a műpártoló egyesületnek, amelynek tagjai sorában anyagi áldozataival az igazi műpártoló nevet talán senki sem érdemelte ki inkább, mint Tüdös János. Az is köztudomású, hogy a Kossuth-szobor bizottságban fáradhatatlanul buzgólkodik és ha Debrecennek lesz Kossuth-szobra, még pedig méltó Kossuth-szobra, abban nagy és méltó része lesz Tüdös Jánosnak.

De még inkább örvendek Tüdös János remélhető megválasztásának azért, mert őt a debreceni egyetem lelkes munkásának ismerem és benne e nagy eszmemindig kész harcosra számíthat. Debrecen legfőbb vágyáért, a debreceni egyetemért városunk képvisői még nem sokat tettek. Akinek szava legtöbbször nyomott volna, Thaly Kálmán el volt foglalva előbb a függetlenségi párt vezetésével, később az országos politika nagy kérdéseivel; azonkívül — valljuk meg az igazat — az ő szíve meg volt osztva Pozsony és Debrecen, állandó lakóhelye és hűséges választókerülete között. Ba-

VÁSÁROLJUNK FEKETE KALAP-ÁRUHÁZÁBAN.

Az elvált asszony.

Nagy operette 3 felvonásban. Irta: Leon Viktor. Zenéjét szerzette: Fall Leo. Először adták a debreceni színpadon 1909 október hó 10-én.

Vasárnap este zsufolt ház tapsolt az „Elvált asszony“-nak. Sokszor orkányszerűleg, de mindig nagy lelkesedéssel, mint nagy premiereknél szokás. Mert tényleg az is volt, nagy premier, a siker minden jelét magán hordva. A darab későn jutott el hozzánk. Tavaly télen adták a Király színházban és azóta híre bejárta az országot. Nem minden alap nélkül. Nem a sablonos, vér nélkül való dolgok közül való, ellenkezőleg, operetteről lévén szó, mondhatom az első és második felvonása kitűnően van megcsinálva. Különösen az első, a törvényszéki tárgyalás, mely igen mulattató, nagyon sok vigjátéki helyzettel.

Meséje következő. Lisseweghe Jana válópert indit az ura ellen. A kitűnő férfit, Karel, ugyanis rajta csípték, hogy egy utazásakor letért az erény útjáról és egy éjszakát a hálófülkében együtt töltött egy hölgyecskével, Van der Loo Gondával, aki a szabadszerelmet propagáló liga apostolnője. Ennek az ifjú hölgynek igen esinos elvei vannak.

Többek között törvénytelen házasság vagy törvényes hajadonság neki mindegy. Hát ezeket az elveket szegre is akaszthatja, mert velük bajba kerül. Az amsterdami törvényszék, Lisseweghe Jana ugyanis itt tárgyalatja a válópert, elitéli házasságtörés bűnrészességében ötven hollandi forintra átváltoztatható huszonnégy órai elzárásra. A végzés reá nézve nem valami jelentős, mert az ötven forintokat szívesen állja a kalandért, melyben Karellel volt része az utazás alkalmával, hanem sokkal komolyabb a férjt illetőleg, akit ezért a kis csinnytevésért a feleségtől, ennek panaszára, végérvényesen elválasztanak. Hogy miképp, ez a darab karaktere. Igen kitűnő vigjátéki jelenetek közepette, melyekben a tárgyalás folyamán van részünk. Ez, házasságtörési drámáról lévén szó, igen bő alkalmat ad a szerzőnek arra, hogy a helyzetet és a vele járó hatásokat kihasználja. Hogy ezt meglehetősen szellemesen és sok színpadi routinnal csinálja, mely különösen itt nem hagyja eszerben, azt ismert tehetsége javára kell írunk.

Oly kitűnő jelenetekből van ez az első felvonás felépítve, hogy ezért magáért érdemes a darabot megnézni. Az elnök egymásután hallgatja ki a feleket, majd a tanukat veszi sorra, hogy aztán a koronatanut, job-

ban mondva magát a bűnrészeszt, Gondát szólítsa elé. A tanuk között a pompás operette figurák egymás után jönnek a színre. Ezek között legnevezetesebb Scrop, a hálókocsi társaság kalauza, aki, megjegyzem, úres óráiban doktor és filozofus. A görög és a héber nyelvtudományokkal csak úgy dobálódik és miután az utazási kalandnak sikamlós hátterei is vannak, nem utolsós, hogy a tárgyalás sokszor a nyilvánosság kizárásával történik. A felek elválnak.

A második felvonásban Karel fényes estét ad palotájában, melyen Gonda is jelen van. A java mulatságban megjelenik Lisseweghe Jana, mert atyja, Bakenskyl, a hálókocsi társaság elnöke, aki mitsem tud leánya válásáról, arról értesítette, hogy ma megérkezik. A fiatal asszony arra akarja kérni elvált urát, hogy éljenek ma úgy, mint mikor férj és feleség voltak. Karel ezt az ajánlatot elfogadja. Megérkezik az apa, de ott van Scrop, a hálókocsi doktor-kalauza, aki a titkot kifecsegi, mire Bakenskyl elviszi a leányát.

A harmadik felvonásban Jana a makumi bucsun találkozik Karellel, kibékülnek és pap elé menve újra megesküsznek, annál is inkább, mert mindketten rájöttek, hogy tulajdonképpen nagyon szeretik egymást. Hogy

Világhírű „habig“ kalapok Aszmann Ferencz
uridivat üzletében, városházzal szemben.

konyi Samu és boldogult Szabó Kálmán kevésbé voltak hivatva e nagy ügyet szolgálni. Csanak Jánosnak pedig még alig nyilhatott alkalom Debrecennek e fő-főérdekéért sikra szállani.

Dr. Tüdös Jánostól várjuk, hogy a debreceni egyetemnek bátor mozgatója lesz a kormánynál, lelkes szószólója a képviselőházban.

Az a Tüdös János, aki egy érdemes kollegiumi tanárnak, a gimnáziumot sokéven át bölcsen igazgató, boldog emlékezetű Tüdös Jánosnak a fia, aki minden iskoláját — az elemitől kezdve a jogi pályáig — a kollégium ódon falai között végezte, aki mint a főiskolai gazdasági tanács tagja most is szoros kapcsolatban van városunk e szellemi központjával, az a Tüdös János bizonyára rajongással csüng az egyetem eszméjén és lankadatlanul fog munkálkodni, hogy Debrecen a régi és dicső szabad királyi város cím mellé az új és sokkal dicsőbb egyetemi város címet megszerezhesse. — Ezt annál inkább várhatjuk és remélhetjük, mert Tüdös János, mióta csak az egyetemi mozgalmak megindultak, mindig ott látható az érte küzdők első sorában.

Csak ismételnem: előre örvendek dr. Tüdös János megválasztásának. Győzelmében látom az irodalmi és közművelődési szolgálatok méltó jutalmát, győzelmétől várom a debreceni egyetem jövődiadalát.

Politikai híreink.

A formula-mester Bécsben.

Bécs, október 11. (Saját tudósítónktól.) Széll Kálmán volt miniszterelnök utján kibontakozási tervet juttatott a felséghez. Az új terv a néppárt kizárásával, függetlenségi és alkotmánypártiak bevonásával alakított kormányra kívánna bízni a kibontakozást, a függetlenségi pártra bizván teljesen az államtit-

kári állások betöltését. Ugy látszik, hogy Széll Kálmán ideérkezése kibontakozási tervével kapcsolatos s valószínű, hogy még ma megjelenik a király előtt.

A Rathauskeller politikusai azonban azt állítják, hogy Magyarország számára a „meglepetés” már készen van.

A vén „zabszállító”.

Ugron Gábor, a vén „zabszállító” ismét beszéltet magáról. Szenzációs levelet intézett szilágysomlyói választóihoz, amelyben Kossuth Ferencet megbízhatatlan vezérnek mondja! Aki pártja megkérdezése nélkül a függetlenségi párt egész programját feledni készül. Elvek feladásával, árulással vádolja Kossuthot és kijelenti, hogy eltökélt szándéka kilépni a függetlenségi pártból, amihez választói beleegyezését kér a vén zabszállító, akik ezt meg is adták neki.

Vajjon mit főzött ki most magában Ugron, hogy épen ő meri Kossuthot vádolni? No de tisztázódní fog a többivel együtt ez az ügy is. Csak részen legyünk. Elég volt már a zabszállításból.

Az új miniszterelnök.

Emlegetik, hogy a király Andrassy Gyula grófot csütörtökön audiencián fogja fogadni. A király — állítólag — Andrassy Gyula elnökletével kész az új kormányt kinevezni, ha gróf Andrassy elhagyja a nemzeti téren követelt vívmányokat.

Ha Andrassy nem megy lépére, akkor Burián közös pénzügyminisztert emlegetik az új hatvanhetes kormány elnökéül, aki feloszlatná a képviselőházat és új választásokon keresné a többséget.

Andrassy Gyula visszavonulása után az alkotmánypárt egyrésze ténylegesen átlépne a függetlenségi pártba.

A VÁRMEGYÉBŐL.

Gyűlés a vármegyében.

Közigazgatási bizottság ülése.

— október 11.

Weszprémy Zoltán főispán elnökle alatt ma délelőtt tartotta meg Hajdu-megye közigazgatási bizottsága rendes havi közgyűlését.

Az ülésen felolvasott alispáni jelentés szerint a közbiztonsági állapotok a megyében általában jók voltak. Sajnálattal konstatált azonban, hogy a kivándorlás nem csök-

kent. A megye 21 községéből 13 utlevelet kértek, melynek mindegyike Amerikába szolt.

A megyében egyenes adóban be lett fizetve 142,966 korona, hadmentességi díjban 2890 kor., bélyeg jövedékben 124,552 kor., dohányjövedékben 169,036 kor., (Debrecen fogyasztásával együtt) fogyasztási és ital adóban 174.478 korona.

Halasztás adatott a pénzügyminiszter részéről 12 esetben, a pénzügyigazgatóság részéről 8 esetben.

A közegészségi állapotok — dr. Losonezy Almos tb. főorvos jelentése szerint — valamivel javultak a múlt hónap óta.

Fertőző betegségek nem fordultak elő túl nagy számban, bár ronesoló toroklob és hasihagymáz több esetben fordult elő. Nevezetesen még legtöbb hasihagymáz eset Hajdú-ázboszlón 16, Hajdubadházon 13, P.-ladányban 12, Tetétlenen 12 fordult elő, addig vörheny 3 községben 12 gyermekben, kanyaró 5 községben 17 gyermekben konstatáltatott. Halálozás azonban nem fordult elő.

Születések száma a múlt hónapban 598, — 17 halva születéssel, — a halálesetek száma 341 volt. Természetes szaporulat tehát 240.

Trachoma veszedelem. A Lengyelországból lopva bevándorlók behurcolták a Szatmár-megyei Piskarkos nevű községbe is a trachomat, ahonnét a kellő óvintézkedések elmulasztása folytán ezen rémes betegség annyira elterjedt Szatmármegyében, hogy már a mi megyénk határán fekvő községeket is fenyegeti. A ma délelőtt jött hírek szerint már el is harapódzott. A hírek valódiságának konstatálására és a szükséges óvintézkedések megtétele végett dr. Losonezy Almos tb. főorvos a veszélyeztetett községbe ma délben elutazott.

Kereskedelem, ipar.

Szabászati tanfolyam Debrecenben. A folyó hó 15-én Antal Vince mester oktató vezetésével szabászati szaktanfolyam nyílik meg Debrecenben. Mint értesülünk, a tanfolyamra már eddig is nagy számmal jelentkeztek. A jelentkezőket a fém-ipari igazgatóságon jegyzik elő, a Burgundia-utcai iskolai épületben.

Gondával mi történik, mellékes. Különbön talál ő magának embert, akivel tisztultabb nézeteket vallva megy a jövőbe. Nevezetesen a törvényszéki elnökkel, akit ugyancsak leterített a lábáról az első peretől fogva, hogy a tárgyaláson megjelent. Ezt könnyen is tehetné, mert hódító varázsának egész felénnyel lép a színre, azzal az öt jellemző modorral, mellyel a férfiaknál nem téveszti el hatását. A szerző ilyennek rajzolta, az ellenállhatatlan, kalandokat hajhászó tipikus nőnek, aki a házasság szűkös kereteiről tudni sem akar.

Hogy Szilassy Etel a szerző óhajának és a rabizott feladatnak tökéletesen megfelelt, tagadhatatlan. Mindvégig kitűnő volt, szilaj és a férfiak szívével könnyen dobálódzó, mint csak kell. Mellette Lisseweghe Jana, ez a tapasztalatlan, szerelmeifélt és szerelmében melyen csalódott nő olyan, mint aki lelke tulajdonságaival és rokonszenves egyszerűségével hat az emberre, szóval éles ellentéte a mondaine-nek, a könnyű sikerek elérői ez ismert alakjának. És Zilahyné asszony ezzel tisztában is volt, mikor a szerepet kezébe vette. Amikor az első felvonásban a törvényszéknél előtűnt állt, szerepe lényegét, a bájos, törékeny nőt egész valójában éreztette velünk. Oly finom volt, hogy

sokkal közelebb állt a szerző intencióihoz, mintsem ez csak gondolhatná. És amellett graziós, a női lelek eredeti finom vágyainak oly zománcait adva, melyekkel szívébe férköztet még azoknak is, akik rendszerint nem tekintenek mélyebbre. Szeretném Lisseweghe Janáját igazi színészi alakításnak mondani. Teszem is. Mert például a szerep megjátszásában egy oly subtilis átmenetet produkált, melyre azt hiszem a szerep megjátszói közül bárhol kevesen képesek. Értem ez alatt azt a jelenést, melyet a második felvonásban játszott meg az elvált ura házában, akit Gondával, a szeretővel talál együtt és akit tulajdonképpen vissza akar hódítani. Itt a szerelemifélt nő lelkének egész viharát adta oly eszközökkel, melyeket — ezt ne feledjük — egy operette vigjátéki helyzete követel, — tehát külső eszközökkel is. Tulzás nélkül fenomenális, lágy színeivel, melyeket ábrázolásához használt, teljesen meg tudta magát értetni akkor, amikor háromszoros ujjazással ünneplte a közönség. Mert értjük meg egymást. Ez a Jana egy igénytelen kis asszonyka. Csendes bo dog-ágában élő, akit igen nagy és megalázó csapás ért. A férje, kit ő mélységesen szeretett, rutul megcsalta. Mit tehetett? Első felháborodásában tudni sem akart róla és bármily fájdalmába került

is, elvált tőle. De később, amikor úgy találja a mulatságon Gondával, felülkerekedik benne, az ily külső fogásokhoz hozzá nem értő nőben, az örök női hiúság — és szépségével, egyénisége varázsával igyekszik arra, hogy urát visszahódítsa. Ez itt az a pont, melyet Zilahyné asszony kitűnően oldott meg. Az első felvonásban igénytelen volt, egyszerű, bájos és a maga baján bankódó asszonyka. A másodikban mintha kieserélték volna. Itt magára vesz valamit, amire szüksége volt, hogy elvakult urát meghódítsa és ez a valami volt éppen az a külső eszköz, melyet említettem. Ugy játszott, enyelgett és pajkoskodott az urával, mint egy courtesán és úgy táncolt vele, mint csak Párisban a Chat noirban szokás, — ő, a lelke mélyén hófehér asszonyka. És ez az ellentét, melyet a szerző rajzolt és Zilahyné asszony kitűnően oldott meg.

Meg kell nézni, miként csinálja ezt, — mily művészettel, mi több, mily végtelen finomsággal, mely különben egész lényének sajátja. Nagy kár, hogy a férjében nem volt kifogástalan játéktársa. Horvath Kálmán nem az efféle nagy szalonszerepekre való. Nincs meg benne az a sokoldalúság, az az elaszticitás, mely ily szerepnek alapfeltétele. Mindenesetre jól játszott, mint amennyire tőle

Czipők!

legolcsóbban a Központi Czipő és Kalap
aruházban, Dreher mellett.

Választási mozgalmak az I-ső kerületben.

Debrecen, október 11.

Az elmúlt vasárnapot a dr. Tüdös János programbeszédjének hatása uralta. A 48-as párt hivatalos jelöltjének beszédjét, mint mellékletet adjuk a „Debreczen” mai számához. Ezen a mellékleten megírtuk a programbeszéd tartásával felmerült színebb eseményeket is. Tehát ezekre nem térünk ki.

Ellenben újságtudósítói kötelességünkhöz képest a mai ráterünk másik zászlóbontásra is, amely vasárnap délután játszódott le a csizmadia színben. Pártunk egyik megtévelyedett hatalmi vágytól elfogult tagja a hivatalos jelöléssel szemben ekkor bontotta ki a „párt-útós, a „testvérharc” zászlóját. Nem az erőszakoskodó önjelöltnek tulajdonítunk sok súlyt! A felidézett testvérharc készletünket szólásra.

Jelölés a csizmadia színben.

Dr. Varga Lajos nem tudott belenyugodni, hogy sem az intéző bizottság, sem a nagyválasztmány nem őt jelölte az I-ső választókerület független- és 48-as jelöltjéül. Nem tudott megnyugodni, sőt minden követ megmozgatott, hogyha a párttal nem, akkor a párt ellenére, mégis kibontsa a zászlót! Amely zászló már azonban nem pártunknak, hanem a pártútósnek a zászlója.

Mondják: a csizmadia színben meghallgatták, sokan meghallgatták Varga Lajost! S hogy sokáig elbeszélgetett a hallgatóságának — leginkább személyes sérelmeiről, érdemeiről! Mondják, hogy a sötétségtől meglepett áruházban, beszédje végét már pár szál gyertya pislá fényénél fejezte be Varga Lajos.

Ez a kép tehát elég hangulatos, megkapó kép lehetett...

Azonban többről van itt szó, mint hatás vadászatról, mandátum hajszáról, egy személynek vélt nagy valódi sérelmeiről! Itt egy nagy pártnak a belbékéjéről van szó! Egy nagy párt erejének kettészakításáról van szó! Az elvakult személyes érdeknek a jól megfontolt pártérdek felé tolokodásáról van szó, még pedig előrelátható országos nagy küzdelmek előestéjén.

Tehát jól meggondolják azok, akik dr. Varga Lajost bármely indulat vagy igézet folytán tévelygésének mostani útján követik. Használják-e ezzel a debreceni párttal? Emelik-e ezzel a debreceni párt egységét,

erejét? Előbbre viszik-e a függetlenségi és 48-as elveket?

Befolyásolások nélkül kérdezzék meg őszinte, becsületes magyar lelkeket, mire vezet a testvérharc? S ha lelkekben megnyugodva követik a pártútós zászlóját, ám haladjanak tovább utjokon. Mi emelt fővel álljuk ezt a harcot is.

A Tüdös-párt irodái.

A dr. Tüdös János képviselőjelöltünk pártirodái most már allandóan megkezdették a működésüket.

A Péterfia-utca részen lakóknak a Törő-féle vendéglőben, a vendéglőnek a mellékhelyiségében van a pártirodájuk; a Csapó-utca részen lakóknak a Korona-vendéglő mellékhelyiségében (a Schaf János tanemester iskolája mellett) nyílt pártiroda.

Ezek a pártirodák a mai naptól kezdve délután 2 órától este 8 óráig mindennap nyitva vannak! Az iroda vezetői az érdeklődő polgároknak ezidőtájt mindég rendelkezésre állanak.

Református nőegylet gyűlése.

Negyvenéve a jótékony-ság szolgálatában.

Előkészületek az ünnepélyre.

Debrecen, október 11.

A református nőegyletnek negyven esztendőn keresztül buzgó vezetője volt Veresné Szatmáry Teréz urasszony. Előbb mint választmányi tag, később pedig mint az egylet elnöknője állt és áll a jótékony-ság szolgálatában. Az egylet most a hála és az elismerés babékoszorújával szándékozik megkoszorúzni a nemes érzésű urasszonyt és fényes ünnepségek keretében akarja őt elénk állítani, mint a jótékony-ság követésére méltó példányképét.

A nőegylet e célból szombaton délután 4 órákor az ipariskola termében gyűlést tartott, amelyen az ünnepély előkészítésével foglalkozott. A gyűlés lefolyásáról tudósításunk a következő.

A református nőegylet szombaton délután tartotta gyűlését Wessprémy Zoltánné és Fráter Erzsike elnöklété alatt. Megjelentek a gyűlésen Konez Ákos titkár, Zilahy Gyula színigazgató is.

Wessprémy Zoltánné szép szavakkal

nyitotta meg a gyűlést, amely után Konez Ákos terjesztette elő az ünnepély javaslatát.

Konez Ákos titkár vázolta röviden az elnöknő érdemeit, munkásságát és azt a munkakört, amelyet negyvenévi munkálkodása alatt betöltött. Veresné Szatmáry Teréz alapította az árvaházat, a nőipariskolát. Ezért a választmány elhatározta, hogy az árvaházat és nőipariskolát az ő nevével nevezi el.

Az elnöknő tiszteletére rendezett diszkyűlés november 7-én lesz a városháza dísztermében. Az egylet albumot ad ki, amelyben benne lesz az elnöknő arcképe is.

Felkérte a választmány Zilahy igazgatót, hogy tegyen javaslatot az ünnepi előadás rendezéséről. Zilahy készséggel ígerte meg az ünnepi előadás tartását, amelynek programja a következő: Nyitány, a városi és színházi zenekar 40 tagja által. Prolog, amelynek megírására Szávay Gyulát kéri fel. Előképek, amelyben résztvesz az összes színházi személyzet. A prologot Gazdy Aranka színésznő adja elő. Az előadást Ferenczi Frigyes rendezi. E öadják továbbá Szigligeti Mama című bájos darabját.

Ezután a folyó ügyek kerültek elintézés alá, amelynek végeztével a gyűlés véget ért. A jelenlévők Wessprémy Zoltánné és Fráter Erzsikét megöljeneztek.

SPORT.

A Debreceni Tornaegyesület házi versenye. Szépen sikerült házi atlétikai versenyt rendezett a D. T. E. vasárnap délután 3 órákor saját versenypályáján. A verseny alkalmával számos kiváló tehetségű fiatal atléta mutatkozott be. A verseny sportértékét biztosította az egyesület kitűnő, sok dícsőséget szerzett magasugrójának dr. Vadon Gézának indulása. Vadon dr. volt a nap hőse, a magasugrás versenyét nagyszerű eredménnyel nyerte, ratschról indulva 181 és fél cm-t ugrott. Eredményének értékét nagymértékben növeli az, hogy a magasságot is javítás nélkül ugrotta, hatalmas esőtől felázott nedves pályán. Allandó formájáról tett tanuságot Bornemissza Béla, ki megnyerte a gerelyvetést jó eredménnyel és második lett 166 cm-el a magasugrásban. Szépen szerepelt az egylet fiatal futója Tóth a 100 yardon igen jól futott Vadon dr. Az eredmények a következők: 1. 160 yardos síkfutás. I. Előfutó: 1. Vadon dr. (seratsch) 11 mp. 2. Ugró y. 3. Oláh 3 y. e. II. Előfutó: 1. Tóth 3 y. e. 10 négyötöd mp. 2. Szókó (seratsch). 3. Batizi 3 y. e. Döntő: 1. Tóth 3 y. e. 11 egyötöd. 2. Dr. Va-

teltett, de a szerep egy kedves viveurt kívánt volna, kivel a nők úgy dobálódznak mint annak a rendje és aki alapjában véve nem rossz gyerek. Különben ez a Karel egy exponált szerep. Aki adja, annak először is hódítónak kell lennie. Miután ez nem volt meg, nem mondom, hogy a szerepet játékban elrontotta, de külsőségében, ami itt elengedhetetlen, nem emelte.

A darabnak tömértelen jól megjátszható és kedves alakja van. A hálókoesi kalauz szerepe igen hálás és szerencsés, melyet Ligeti jól adott. Természetesen nem szabad oly túlzásokba bocsátkoznia mint ma, a második felvonásban, először, mert meg kell gondolnia, ha operetben is, de egy udvari titkár házában van, másodsor, mert tehetségével győzi a hatást, például a hátára akasztott asztalkendők nélkül is. Nemde? Ugyanez áll Gyöngyi Izsóra. A kitűnő művész igen jó szerephez jutott az első felvonásban, melyet érvényesít is. — Hogy erős pointekkel, nem volna baj, mert operetben ez legyakrabban szükséges, de Gyöngyi Izsó ott tévesztette el a dolgot, amikor a mások rovására játszott, nevezetesen akkor, amikor Szilassy igen kecsesen énekelt.

Nem emlékezhetem meg e szűk keretben

minden egyes művésztől részletesen. Hogy Arkossy kitűnő volt bizonyos, valamint Kemény Lajos is helyén való az elnök szerepében, ép úgy, mint Torma Zsiga és Gyöngyi Jolán kifogástalanok, valamennyien jól figyelve, összetanulva, ami utóvégre elmaradhatatlan akkor, ha egy darabot diadalra akarnak vinni. Ez meg is történt.

Az „Elvált asszony” sokszor fog színpadunkon menni, mert erre sok ok is van. A hölgyek és urak rendkívül finoman önekelnek és táncolnak, Horváth Kálmán Zilahyné asszonnyal úgy, hogy a közönség nem tudott betelni. Különösen Zilahyné asszonyt esodálta mindenki, hogy győzte ő a farszto szerepet.

A darab zenéjéről nem kell sokat mondanom, mert ismétlésekbe bocsátkoznék. Egész Magyarországon ismerik. Szintiszta bécsi levegő ömlik el rajta. Minden háromnegyedes taktus itt. — Tehát waltzer forma. — Ebben táncolnak, ebben melodramatizálnak.

Szilassy dala az elsőben ma is megtette a nagy hatást, háromszoros ujrázással, ép úgy mint az a duett, melyet Zilahyné asszony Horváttal táncolva oly szenzációval adott elő. Van a darabnak egy mars

quintettje, mely zeneileg csodaszép és eredeti.

Szólanom kellene még egy dologról, mely operettenél elmondhatatlan. Nevezetesen a hölgyel toilettjeiről. Zilahyné asszonyról mindenki tudja, mily nagyszerűen tud öltözködni. Ma minden várakozást felül mult. Már mikor az első felvonásban ott állt a törvényszék előtt, a nézőtérrel csodálkozás moraja futott végig, oly szép volt és mindenekfölött elegáns. Az estélyi ruhájában pedig, a másodikban, ugy jelent meg, mint egy királynő. A feje klaszikus volt és az a zöld fátyol, mely gyönyörű ruháját elől briliánsal összetűzve borította, rendkívül színháti. A harmadik felvonásban világoskék utcai ruha van rajta, világoskék, fekete bársony diszes kalappal.

Nagyon szép jelenség volt mellett Szilassy Etel is, akinek ruháit a hölgyek a nézőtérrel méltó meglepetéssel fogadták. A rendezésről, ha lehet, holnap szólók, addig is mindent összevéve ismétlem, hogy a darab is, meg előadása is igen nagy sikert aratott.

Jó Fülöp.

Menyasszonyi ékszerek

==== pazar választékban, legolcsóbban ====

Löfkovits Arthur és Társa

özégnél, DEBRECZEN, Piac-utca 38

don, Szökő feladja. 2. Sulydobás: 1. Tóth 11:53 (180. e.) 2. Vadon dr. 11:37 (151. e.) 3. Batizi 11:30 (230 e.) 3. Gerelyvetés: 1. Bornemissza Béla 47:85. 2. Rottmann 45:40 (10 m. 6.) 4. Magasugrás: handicap. 1. Vadon Géza dr. 181 és fél cm. seratsch. 2. Ugró, Bornemissza és Tóth holtversenyben. 175 cm. (Ugró 14 cm. Bornemissza 9 cm. Tóth 14 cm. előnyvel. Győztes javítás nélkül ugrik minden magasságot. A pálya felázott nedves. 5. 220 yardos síkfutás: 1. Szökő (seratsch) 26 mp. 2. Tóth y. e. 3. Roth 20 y. e. 6. Távolugrás: 1. Bornemissza 5:97 (85 cm. e.) 2. Batizi 5:91 (50 cm. e.) 3. Vadon dr. 5:89 (seratsch). A távolugrásnál a beállott sötét-ség és nedves pálya akadályozta a versenyzőket.

EGYHÁZ, ISKOLA.

Eröss Lajos püspök Biharmegyében. Előkelő vendége van a bihari református egyházmegyének és a vármegye református vallásu híveinek. Eröss Lajos püspök a vendég, aki első körutját most kezdte meg Biharmegyében. Titkárja és Sulyok István református esperes kíséretében meglátogatja a nevezetesebb református egyházakat. A püspök tegnap Csókmón és Darvason tett egyházi látogatást, ahonnan ma Nagyváradra utazott, ahol Sulyok István esperes vendége lesz. Holnap a kerekii református egyház látogatására utazik a püspök és onnan folytatja körutját, ami még hat vagy nyolc napot vesz igénybe.

Debreceni alakok.

Mikor Beér Kálmánt a hegyre hívtak!

Néhai Beér Kálmánnal, a régi jóizű rendőrkapitánnyal történt meg a következő eset is:

F... nevű jóbarátja, aki arról volt ismeretes, hogy sokat ígért, de keveset tett, felbuzgatta Kálmán bátyánkat, hogy a hegyre kocsin kiviszi borkóstolóra. Az időben is megállapodtak. A hivatalba kellett volna jönni F...-nek kocsival, mert onnan lett volna az indulás.

Telt mult az idő, fél óra, egy óra, másfél óra mult el már a terminustól, de bizony nem jött a „cimbora“.

Kálmán bátyánk oly dühös volt, hogy még az utcára is kihallatszott, ahogy suttozott... Két hegyes bajuszát ugyancsak mozgatta (abban nagy mester volt), mintha csak mindenkit, de különösen F...-et arra akarta volna felszólítani.

A rendőre, Sándor végre is megszokta a mérgelődést és korholólag oda-szólt:

— Ugyan tekintetes ur, mit emészti magát, hiszen tudhatta volna előre, hogy nem lesz abból az utból semmi!

— Tudhattam volna? Hiszen megbeszél-tük tegnap, — hogy biztosan el fogunk menni.

— Nem érvényes az a beszéd kérem, mir' mer' azir', F... tekintetes urnak, tudja azt mindenki: „minden igaz szava aranyat ér“.

Ez a mondás felvidámitotta Kálmán bátyánkat, haragja szétoszlott, mint a bárán-felhő.

A „Debreczen“ szerkesztősege és kiadóhivatala Degenfeld-ter 2. sz.

UJDONSÁGOK.

Cigány sztrájk készül.

Rác, Magyar, Kiss Bélák egy bandában.

A kávé sok rendszabályozása miatt.

Nem mindennapi sztrájknak a híret vettük. A debreceni legelső híres cigány bandák készülnek sztrájkba lépni.

Erről van ugyanis szó, hogy a Hungária és Arany-Bika nagy kávéházak tulajdonosai azt követelték a Rác Károly és Magyar zenekartól, hogy ezután megszűnjön bandával ne játszanak! A két nagy kávéház tulajdonosa által meghatározott napokon játszanak kávéházaikban és ilyenkor a bandát a primások mindég magok, személyesen vezessék.

Ezt a kívánságot tudomásul vette ugy Rác Károly, mint Magyar zenekara; sőt a kívánsággal szemben feltárták a magok kívánságát is. Hajlandók belemenni a kávé sok kivánságába, de ezen esetben a primásoknak 50 korona, a zenekari tagoknak pedig fejenként rendes havi 20 korona fizetést kívánnak a kávé soktól! Vagy pedig maradjon minden a régieben.

Ugy értesülünk, hogy a két zenekar elhatározta, miszerint ha nem kapnak kielégítő választ, akkor a nevezett két kávéházban beszüntetik a zeneestélyeket mindaddig a Royal-disztermében fognak esteenként monstre hangversenyeket rendezni és ebben az esetben a Kiss Béla zenekara is csatlakozik hozzájuk.

Nem hisszük, hogy kenyértörésre kerül ez a kérdés! Kávé soknak, cigányoknak meg kell érteni egymást, különösen amikor a Rác Károly és Magyar híres zenekara évtizedek óta „dolgozik“ ugyanazon kávéházakban olyan nagy közmelegedésre és szeretet mellett a muzsikabaráttal közönségnek.

Egy bájos ifju asszony halála.

Könyves Tóth Kálmán családjának gyásza.

Mélyen megrendülve írjuk meg a szomorú hírt egy boldog fiatal ház összeomlásáról, egy hűséges bájos asszonynak, fiatal anyának ifjusága viruló korában, 23 ik évében történt elhunytáról.

Ifj. Bacso Pálné szül. Péter Melinda, egy lekipásztorunk Könyves Tóth Kálmán házában rajongva szeretett gyermeke fekszik ravatalon. Az anyaság nemes hivatásának halottja lett. Gyermekegyi láz fojtotta el szive dobbanását vasárnapról hétfőre viradóra s ravatalát zokogva állja körül megtört szívé férje, éretlen kis árvái, Belluska,

Melinda és a vigasztalhatatlan gyászoló család. S amerre sötét szárnyán száll a hír, könnyt fakaszt és megilletődést kelt mindenütt.

Nagyon szerette mindenki ezt az édes, jóságos, szelid asszonyt, kinek lényéből egy hosszú élet boldogságának ígérete mosolygott ki s akit ime az érte élők szerető köréből fagyos kezekkel vezetett el a rettenetes végzet. Ma délután temetik a Hatvan-utcai gyász házból. A kiadott gyászjelentés így szól:

A B. F. T. R. A. Leirhatatlan fájdalom borongó érzetével tudatják a páratlan gyöngéd feleségnek, édes jó anyának, a legjobb leánynak, testvérnek s áldott lelkű rokonnak néhai ifj. Bacso Pálné, Péter Melindának áldásos és boldogító életének 23-ik, zavar-talan boldog házasságának 5-ik évében történt véletlen és gyászos elhunytát. Feledhetetlen drága kedvesünk hült tetemeit f. hó 12-én, délután 3 órakor a Hatvan-utcai 21-ik számú lakásunktól a nagytemplomban tartandó rövid imádság után a Hatvan-utcai temetőben levő családi sírboltba helyezték siri álmra. Mely végteszünetéről az idvezült rokonait, barátait, ismerőseit fájdalmas érzéssel értesítjük. Debrecen- 1909. október 11. Gyászoló édes anyja: Könyves Tóth Kálmánné Budaházy Izabella férjével. Özv. Konce Elekne, Bacso Piroska nevelt leányával és unokáival. Apósa: Id. Bacso Pál feleségével, családjával s az összes rokonság nevében. Bánatos férje: Ifj. Bacso Pál két kis árvájával Bellácskával és Melindával. Egyetlen testvére: Csóka Sámuelné Péter Margit (férjével s gyermekeivel. Aldás volt élete, az marad emlékezete!

— Személyi hírek. Dr. Vertán Endre országgyűlési képviselő Csanak János országgyűlési képviselővel még vasárnap este elutaztak. — Dr. Bakonyi Samu országgyűlési képviselőnk hétfőn délután utazott el Budapestre, ahova a politikai válságok miatt kellett felmennie. Azonban pár nap mulva ismét visszajön, hogy kivegye részét a választási mozgalmakból.

— Hitelesítették a közgyűlés jegyzőkönyveit. Ma délután három órakor ejtették meg az elmúlt közgyűlés jegyzőkönyveinek hitelesítését. Ezen közgyűlés keretében esküdtek fel az újonnan megválasztott tisztviselők, amely ünnepies aktus után a közgyűlés Wessprémy Zoltán főispán elteretése közepette véget ért.

— A muzeum látogatója. A debreceni városi muzeumnak vasárnap előkelő látogatója volt. Horváth Géza dr. országos muzeumi felügyelő érkezett Debrecenbe s meglátogatta a muzeumot. dr. Horváth Géza több órát töltött a muzeumban s a látottak felett elismerését fejezte ki Zoltai Lajos muzeumőrnek,

— Közeledünk a villamos vasut felé. Debrecen város tanácsához ma leirat érkezett a kereskedelemügyi minisztertől. A miniszter tudatja a tanácsot, hogy a villamos vasut ügyében a közigazgatási bejárást október 27-re tűzte ki. A bejárást megartása első lépés a villamos felé, amelynek kiépítését már február hóban meg fogják kezdeni. A vasuterv és a társasággal kötött építési szerződés miniszteri jóváhagyás alatt áll ugyan, de ezen örvendetes leirat után, amely mielőbbi jóváhagyása és beérkezése várható.

— Népfelkelők jelentkezése. A napokban kezdődnek meg a népfelkelési ellen-őrző szemlék a Péterfia-utcai laktanyában. Jelentkezniök kell az összes fegyvernembeli népfelkelőknek, 1—200 koronáig terjedhető, esetleg elzárásra átváltoztatható büntetéssel

VÉGKIÁRULÁS!

Kontsek Kornél divatruházában DEBRECZEN, Kossuth-utca 1. Házlebontás miatt a raktáron levő női és uri divatcikkek tulnyomó részét rendkívüli olcsó áron kiárusítom.

fognak sujtatni mindazok, akik a jelentkezést ok nélkül elmulasztják. — Jelentkeznek október 22-én az 1874-ik évben születettek és fiatalabbak, 23-án az 1873-ik, — 25-én az 1872-ik, 26-án az 1871-ik, 27-én az 1870-ik, 28-án az 1869-ik, 29-én az 1868-ik, 30-án az 1867-ik évben születettek. A személyes jelentkezéshez a népfölkelési igazolványi könyv és az ajánlati lap (kilépti bizonyítvány) elhozandók, az írásbeli jelentkezéshez pedig csatolandók.

— **A drága multság.** Kellemtelen meglepetésre virradt október hó 9-én Nyakas Miklós nánási lakos, aki előző nap jött Debrecenbe. Nyakas addig-addig nyakalta a bort, a mig meglehetősen illuminált állapotba került. A vasuti pályaudvar közelében társa is akadt, akivel együtt folytatták a mulatást. A bortól Nyakas Miklós nemsokára elszenderedett és a csapos csak reggel költötte fel. Ekkor vette észre, hogy zsebéből 600 korona hiányzik. Az esetet feljelentette a rendőrségen, amely a vizsgálatot megindította.

— **Hírek a földrengésről.** A Dunántul déli részét veszély fenyegeti. Riasztó hírek jönnek mindenfelől, hogy a talaj mozog, ingadozik. Pár nappal ezelőtt Zágrábról hozta a táviró a földrengés hírért, ma ismét az alábbi helyekről jönnek az aggasztó hírek. Csáktornyaőről jelentik, hogy vasárnap reggel 6 óra 33 perckor délnyugatról négy másodpercig tartó, gyöngye hullámos földrengés volt érezhető. A lakásokban a butorok meginogtak.

Lipikről jelentik: Ma reggel 6 óra 40 perckor egy kisebb, 8 óra 55 perckor pedig egy nagyobb földlökést éreztek. A lakosságban nagy pánik támadt.

Eszékről jelentik: Verőcén tegnap reggel fél 7 órakor újabb, meglehetősen heves földrengést éreztek, amely hat másodpercig tartott. Reggel 7 órakor újabb, gyöngyebb földrengés volt, amelyet földalatti moraj kísért. A lakosság megrémült. Kár nem esett.

Letenyéről jelentik: Tegnap reggel háromnegyed 7 órakor ismételtén 2 másodpercig tartó földrengés volt érezhető.

A veszedelem tehát komoly s van oka félni a lakosságnak. Szerencsére a földrengés mindenütt csak pár másodpercig tartott s ez megnyugtatta az első pillanatban megrémült lakosságot.

— **Hirdetmény.** Találtatott kenyér és bádóg, igazolt tulajdonosa átveheti a belvárosi rendőrkapitányságnál. Debrecen, 1909 október 11. Jeney, rendőrkapitány, tb. ta nácsnok.

— **Ribillió az Árpád-téren** Nagy izgalmat belső összetűzés történt ma két boros állapotban levő napszámos és egy rendőr között. Erdélyi Sándor ujfehértói napszámos és Kola János viselkedése, akik kápatos állapotban voltak, magára vonták Szabó I. számú rendőr figyelmét, akiket is rendre intett. — Erdélyi azonban nem respektálta a rendőr szavait és a rendőrt képen vágta. — Erdélyi azonban nem volt rest és a lobbanékony természetű embert megkötözte és a rendőrségre akartak kisérni. Az összegyűlt emberek azonban a rendőrré támadtak és követelték, hogy Erdélyit bocsássa szabadon. Erdélyinek azonban segítsége érkezett és így sikerült a lázongó embert a rendőrség büntügyi osztályára bekisérni. A bekisért napszámos még itt sem csillapodott le és Széll fogházfelügyelőnek is neki támadt. — Nagynehezen mégis sikerült a dühöngő em-

bert a rendőrség fogházába zárnai, ahol most várja büntetését.

— **Öngyilkos szabósegéd.** Ma éjjel 11 óratájban revolver lövés zajára ébredtek a Timár-utca 33. sz. ház lakói. Csaholyi Antal szabósegéd emelte maga ellen a gyilkos fegyvert, amely azonban életét nem oltotta ki, csak súlyos sérülést ejtett rajta és ha betegségében komolyabb komplikációk be nem állanak, valószínűleg, felgyógyul. — Csaholyi levelet hagyott hátra barátaihoz, amelyben öngyilkosságának okául betegségét emlegeti, azt írja, hogy az öngyilkosságot elkeseredésében követte el. Csaholyit a mentők szállították a közkörházba, ahol még az éj folyamán megjelent Ozory István ügyeletes tiszt is, akinek szintén azt vallotta, hogy betegsége miatt kereste a halált. — A rendőrség az öngyilkosságról értesítette a fiúnak Szatmáron lakó szüleit.

— **Rablás az Epres-kertben.** A napokban Fekete Mihály, Maszlag Gábor és Kurucz Sándor lovászok Butor Sándor epreskerti lakost a Varga-kertben levő Jolsvay vendéglőbe csalták, ott lerészegítették. Mikor aztán hazafelé mentek, Fekete Mihály a hátra maradt teljesen részeg Butor Sándor 62 korona készpénzét és 10 koronát érő nikkelt óráját elvette és azt otthon feleségének átadta, a pénzből pedig 30 korona adóhátralékát kifizette. A terhelt Fekete Mihály tetét beismerte és az órát és a még meglévő 30 koronát a nyomozó csendőr járőrnek átadta, mely azokat a feljelentéssel együtt a debreceni kir. ügyészségnek beszolgáltatta.

— **A vendéglőből.** Egy újságárusító ember melegen kínálgatja a Törő-féle vendéglőben az újságját. Rámordul a Herczeg Jánosék hosszú asztala mellől az egyik morgunga kedvű vendég:

— Vigye! Ezt a piszok lapot, öreg! Minek is hordozza.

A tapasztalt vén újságelárusító szeliden felelte vissza:

— Hiszen, kérem! A másik lap is csak — ilyen!

— **Személyi hír.** Dr. Both János orvos sebésztudor tudatja, hogy Derecskéről Debrecenbe (Timár utca 18. szám) költözött s orvosi rendeléseit megkezdette.

— **Harcias cigányok.** Hosszupályiban Varga József, Horváth Sándor és Halász Antal mulatozás közben összeszólkoztak Balogh Kálmán bandájával. A mulató legények eltörték a primás hegedűjét, amiért a cigányok gonosz tervet forraltak ellenük. A cigányok sorra kicsalták a legényeket, ahol a már segítségül hívott cigányokkal együtt megtámadták a mulatókat és mind a négyen súlyos sérülést szenvedtek. — A hosszupályii csendőrség jelentést tett az esetről az ügyészségnek, amely az eljárást megindította.

— **Elfogták a betörőket.** Lapunk régebbi számában már közöltük a hírt azon betöréses lopásról, melyet Geiger Simon Piac-utcai lakos kárára követtek el. Nyiregyházáról vett értesülés szerint a betörőket Szabó Sándor és Knapik János nyiregyházai lakatos legények személyében elfogták. A terheltet tettüket beismerték, kiket a lopott holmikkal együtt ma adták át a helybeli kir. ügyészségnek. Az ellopott holmik nagy részét Próger Károly nyiregyházai zálogházában találták meg.

— **Rendőri hírek.** Garai József panaszt tett a rendőrségen Németh Sándor volt villanyszínházi alkalmazott és társai ellen, akik e hó 9-én a Dobozi-utca sarkán megtámadták és 46 korona készpénzét elrabolták. A rendőrség keresi a tetteseket. — Brodbach Márton Erzsébet-utcai lakásából egy aranygyűrűt ismeretlen tettes ellopott. A rendőrség megindította a vizsgálatot. — Milotai Béla feljelentést tett a rendőrségen, hogy Szent Anna-utcai üzletét ismeretlen tettesek álkulccsal behatoltak és onnan több tárgyat elloptak. A rendőrség nyomoz.

— **A nap halottai.** A tegnapi nap folyamán az állami anyakönyvi hivatalban a következő haláleseteket jelentették be: Szilágyi Mihályné g. kath. 70 éves, Kann Henrikné izr. 73 éves, Bálint Juliánna r. kath. 22 éves, Sivó Gyula ref. 63 éves, Olyas Gábor ref. 25 éves, ifj. Baesó Pálné ref. 23 éves, Szulontai József ref. 11 hónapos, Mikó N. r. kath. 2 óra, Balogh László g. kath. 14 hónapos.

— **Hegedűlni tanit** kotta szerint Mezei János cigányprimás. Lakik: Késes-utca 90. sz. alatt.

— **Debreceni emléktárgyak, alkalmi ajándékok, gyermekjátékok és utazási cikkek legnagyobb választékban** Mentze Henrik újdonságok áruházában Kossuth-utca 4. szám.

— **Könyvkötészeti munkákat** Dávidházy Kálmán és társa cégnél rendeljünk.

SZÍNHÁZ.

A MAI ELŐADÁS SZINLAPJA:

Folyószám 11. A) bérlet 4. szám.

Újdonság! Itt másodszer! Újdonság!

Az elvált asszony.

Nagy operette 3 felvonásban. Szövegét írta Leon Viktor. Zenéjét szerette Fall Leó. Fordította Gábor Andor.

Főbb szereplők:

Horváth Kálmán	Zilahyné S. V.
Arkosi Vilmos	Szilassi Etel
Kemény Lajos	Gyöngyi Izsó
Győre Alajos	Kardos Géza
Nádor Zsiga	Kallós József
Ligeti Lajos	Magda Eszti
Torma Zsiga	Gyöngyi Jolán

Holnap, szerdán, október 13-ikán

Az elvált asszony.

Operette.

Heti műsor: Szerda: „Elvált asszony”, operette (C). Csütörtökön: „Kivándorló”, színmű (A). Pénteken: „Kétszer kettő — öt”, szatíra, újdonság (B). Szombaton: „Kétszer kettő — öt”, újdonság (C). Vasárnap délután: „Kedélyes paraszt”, este „Árendás zsidó”, népszínmű.

* **Horváth Kálmánék Nánáson.** A Hajdunánási Lapokból olvassuk debreceni színészeinkről a következő kedves kis elismerést: Még élénk emlékezetében van mindnyájunknak az az élvezetes művészi est, amelyben tavaszra kelve Horváth Kálmán, Gyöngyi Izsó s az 6 kis művészgárdájuk városunk művészetet szerető közönségét részesítette. Most újból kilátásunk van egy ilyen esztetikai élvezetre nyújtó művésztére, amennyiben Horváthék körülbelül e hó 23-án szombaton egy kabarét (hogy egy népszerű kifejezéssel éljünk) szándékoznak ren-

Akar ön szép szobavilágítást? akkor vegyen háztartási Deutch-nál petroleumot, nem füstöl, Piac-utca 38. nem szagos, kapható ... Hatvan u. 9. Péterfia u. 42-44

Elkészültek! a legdivatosabb és legjobb szabásu glace-, svéd- és szarvasbőr keztyük SCHÖNSÁNDOR keztyű, kötszer- és orvosi műszertára Debrecen, Piac-utca 12. (Stenczinger-ház). Fióküzlet közvetlen a főposta mellett.

dezni. Akik művészetüket ismerik, nagy örömmel várják a szándék megvalósítását.

* **Nagymama.** Legközelebb lesz alkalomunk ismét Rózsa Liliben gyönyörködnünk mint nagymama. Ez kitűnő operette, melynek sikere Rózsa L. nevéhez fűződik, újból színre kerül a jövő héten. Ez lesz a 16-ik előadása nálunk az operettnek. Márhát ezuttal Szilassi Etel adja először nálunk akinek mint halljuk ez egyike a legjobb szerepeinek és így egy élvezetes előadásra van kilátásunk.

TÁVIRATOK.

Andrássy kihallgatása.

Budapest, október 11. Gróf Andrássy Gyulával ma tudatta a kabinetiroda, hogy a király esütörtökön kihallgatáson fogadja. Andrássy szerdán este utazik Bécsbe. — Politikai körökben beszéltek Széll Kálmán és gróf Tisza István kihallgatásáról is.

Békés vármegye elfogadta a szekularizációs indítványt.

Békésgyula, október 12. A vármegye mai közgyűlése Achim L. András indítványára elhatározta, hogy Hajdu vármegye szekularizációs indítványát magáévá teszi s a mellett felír a képviselőházhoz.

Ferenc Ferdinánd Vilmos császárnál.

Berlin, október 12. Ferenc Ferdinánd trónörökös és neje folyó hó 12-én érkeznek Berlinbe Vilmos császár látogatására.

Ugron levele Kossuthoz.

Budapest, október 11. A Ház holnapi ülésére ma számos képviselő gyűlt fel Budapestre. A függetlenségi pártkörben élénken tárgyalták Ugronnak a pártból való kilépését s az általános nézet az volt, hogy Ugron távozását nem sajnálják. Ugron Gábor egy újságíró előtt kijelentette, hogy a pártból való kilépését bejelentő levelet már elküldte Kossuth Ferencnek. A levélben megírja, hogy ki kell lépnie a pártból, miután az ő felfogása szerint a függetlenségi párt engedett elveiből azáltal, hogy a közjogi függetlenségről egyelőre lemondott, holott a közjogi és a közgazdasági függetlenséget egyformán ki kell vinni.

Közgazdaság.

Budapesti gabonatözsde.

(Déli zárlat.)

Budapest, október 11.

Buzakinálat és vételkedv mérsékelt. — Tartott irányzat mellett 20,000 métermázsra került forgalomba változatlan áron. Egyéb gabonanemek változatlanok. Idő: szép.

Buza októberre	14:42—43
Buza áprilisra	14:20—21
Rozs októberre	9:64—65
Zab októberre	10:10—11
Rozs áprilisra	7:62—63
Zab áprilisra	7:72—73
Tengeri szeptemberre	6:97—98
Tengeri májusra	0:00—00
Repece augusztusra	00:00—00

OLCSÓ IRÓGÉPEK!

Minden rendszerűek kitűnő állapotban, jótállással adatnak el.

„MERCUR“

összes rendszerű írógépek műszaki vállalati cégénél. Speciális javító műhely!

ADLER

elsőrangú gyártmány, teljesen látható írású és legnagyobb átütő képességű

IRÓGÉP

kizárólagos képviselő: Debreczen és Hajdumegyére.

Kellékek

valamennyi rendszerű író- és sokszorosító gépekhez!

COPYING OFFYCE! gépiró, másoló és sokszorosító iroda. Telefon 5—40.

Debreczen Arany János-u. 2.

Bejárat a II-ik kapun.

REGÉNY CSARNOK.

A nagy rejtély.

— Folytatás. —

Megállt s tétovázó szemekkel körülnézett. — Mily nevet adtam a másik nőnek? — kérdé, nem hozzám intézve a kérdést, vagy társaim egyikéhez; de önmagát kérdeve vagy a pusztá levegőt.

— A másik nőt Cunegondának nevezte, — mondám.

Hangom hallatára szemei lassan felém fordultak — és még sem láttak meg.

E bágyadt és elmerült, nyugodt és változatlan szemek, valami messze távol, láthatatlan dologra látszottak irányozva lenni. Midőn ismét megszólalt, még hangja is meg volt változva. Csendes, tétova, egyhangu hanggá süllyedt. Hallottam oly féle hangot, midőn férjem betegágya mellett virrasztottam. Hagymáza alatt, — midőn Eustace szelleme bádgyadtabbnak látszott, semhogy szavait követhette volna.

Már ily közel volt a vég?

— Cunegondának neveztem, — ismétlé.

— És a másikat neveztem?... —

Ismét elhallgatott.

— A másikat Damoridának nevezte, — mondám.

Ariel bámész esodálkozással tekintett fel hozzám. Türelmetlenül megrántotta zubbonyának ujját, hogy Dexter figyelmét magára vonja.

— Ez a történet uram? — kérdé.

Rá sem nézve, felelt; változatlan szemei még mindig valami láthatatlan távoli tárgyra látszottak bámulni.

— Ez a történet, — mondá szórakozottan. — De miért Cunegonda? miért Damorida? Miért nem urnő és komorna? könnyebben lehet vissza emlékezni az urnőre és a komornára.

Akadózott, összeborzadt, amint felakart egyenesedni székében.

Azután megint egy kissé összeszedte magát s folytatta:

— Mit mondott a komorna az urnőhöz? — mormogá. — Mit? mit? mit?

Ismét habozott. Azután egyszerre váratlanul, valami eszme látszott derengeni benne. Valami új gondolat kapta e meg? Ki tudná megmondani!

Egyszerre, sietve, e sajtáságos szavakkal folytatta:

— A levél, — mondá a komorna, — a levél! Oh szívem! Mindeo szó egy tőr! Egy tőr, mely szíven talál. Oh, te levél! Te iszonyu, iszonyu levél!

(Folyt. köv.)

Padló lakk

minden színben, dobozonként 60 krajcar a festékgyári raktárban

Hatvan-utca 8. szám. Telefon 205. szám.

Rendkívül

olcsó árakon

vásárolhat most mindenki!

Őszi és téli Ruha és Kosztümszövetek

Tiszta gyapju seviotot ruhákra és aljakra	Frt 1.05
Sima kosztüm seviotot kabátos ruhákra	Frt 1.25
Sima divatszövetet minden divat színben	Frt 1.08
Angol divatszövetek különösen aljakra	Frt —.58
Angol kosztümszövetek kabátos ruhákra	Frt —.78

Utólérhetetlen nagy választék!

Kitűnő jó minőségek!

Bosznay J. és Zarsa

divat- és szőnyeg áruházában

Debreczen, Kossuth-u. 5.

Debreceni Tisztviselők Önszegélyző-Együletének szabója.

MEGÉRKEZTEK

a legdivatosabb férfi szövetujdonságok

=== őszi és téli idényre, ===

ugyszintén a Debreceni Tisztviselők Önszegélyző-Együletének mintagyűjteménye.

SZABÓ LÁSZLÓ

férfi szabó, Széchenyi utca 1. szám.

Villamos világítást,

telefonok, villamos esengők berendezését, javítását, évi jókarban tartását, ugy helyben, mint vidéken legjobb anyaggal, legolesőbban eszköz

Földvári L.

Debreceni első elektrotechnikai gyár és villamos-szerelési vállalat. — Csillárok, ivilámpák, villamos motorok, szellőztetők, dinamok állandó nagy választékban. Raktáron tartom a legjobb gyártmányu Wolfram és Osmium égőket.

Inga órák

a legszebb kivitelben s a legjobbszerkezettel egyszerű és kettőzött harangütéssel, ugyancsak legjobb

Zseb-, ébresztő- s fali órákat is
1 évi jótállással

Blattner Béla

órák üzletében Debrecen, Kossuth-u. 4. sz. alatt lehet a legolcsóbban beszerezni. Ugyanott órajavitások is, jól javítva, 1 évi jótállás mellett.

Villamos világitást

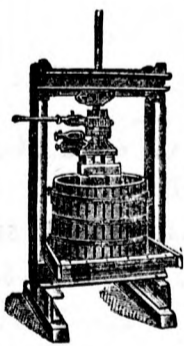
lakások, üzletek és egyéb helyiségek részére, malmok, gyá ak, kastélyok saját üzemi berendezéseket, dynamo-motor szellőztető, telefon, szobacsengő berendezéseket helyben és vidéken a legnagyobb szakértelemmel szavatosság mellett

Fazekas Imre

készít DEBRECZEN, Plac-u. 77. Telefon 567. Eredeti Dr. Just Wolf-ram lámpa gyári raktára. Legolcsóbb bevásárlási forrás.

URSUS

a legököltebb rendszerű
BORSAJTÓ

a 3-ik erőátvitellel felülmulja minden más szerkezetű sajtó nyomóképességét, ACZEL csavar és keretszerkezettel, a must vasrészekkel nem érintkezik, miáltal a bor megfeketedését kizárja, a törköly egydarabban kivethető.

Képes árlap pincefelszerelési cikkekéről és borsajtókról ingyen és bérmentve.

Tóth Gyula Debreczen.

Pontos kiszolgálás.

Tisztelettel értesítjük a nagyérdemű közönséget, hogy újabban bevezettük

a teasütemény gyártását is,

s ezen gyártmányaink izléses csomagolásban, a legfinomabb minőségben s igen előnyös árak mellett kaphatók városi csukorka üzletünkben

FÓTÉR, TISZA-PALOTA.

Első Debreczeni Gőzcukorka-gyár R.-t.

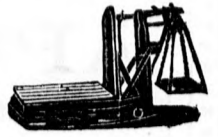
Csokolád desszertek.

Színházi csukorkák.

Krémek, Karamellák.

Kovács Gyula

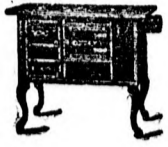

vaskereskedő

DEBRECZEN, a „Bika“-szálloda mellett.

1909. évi hitelesítésű mérlegek és sulyok. Takaréktűzhelyek, vaskályhák, főzőedények, husvágógépek. Amerikai mosógépek

Eperjesi cserépkályhák raktára.

forduljon minden érdeklődő, ki sulyt fektet elsőrendű, fajtiszta anyagra

Gyümölcsfacsemeték

Sétányfák, Diszcsérjék, Tülevelűek, Kerítésnövények, Bogyógyümölcsűek stb.

Szőlőoltványok. (1. sima áru)

európai és amerikai sima és gyökeres vesszők. (Oktató díszárjegyzék kiváratra ingyen.)

FISCHER és Társai.

faiskolák és szőlőoltványtelepek.

HÖLGYEK

részére nélkülözhetetlen. Legjobb szépítőszert a

FÖLDES-féle MARGIT-CRÉME

Pár nap alatt biztosan eltávolít szeplőt, májfojtót, pattanást, bőrtakát (Miteser) és minden más bőrbajt. Kismítja a ráncokat és az arcot fehérré, simává varázsolja, üdít és fiatalít.

Ára: kis tégely 1 korona, nagy 2 korona.

Kiváló toilett-cikkek: Margit-hölgypor (3 színben) 1-20 korona, Margit-szappan 70 fillér, Margit-fogpép 1 korona, Margit-areviz 1 korona.

Kapható Debreczenben: Balázs Ödön, Grósz Nagy Ferenc, Jóna és Jóna drog., Mihalovics Jenő, Muraközy László, Tóth Béla gyógyszerárában.

Szoboszlón: Barbócz Zs. Bőszörményben: Ercsey Gábor.

Páratlan és csodás hatású!

Óvakodjunk utánzatoktól!

Dus hajzat!

Nincs többé fejbőrviszketegség

Sem korpaképződés!

a Dr. DRALLE-féle

NYIRFA-HAJVIZ

állandó használatánál.

A legnemesebb és legtermészetesebb hajápoló szer!

Hatása meglepő!

Valódi csak a „Dr. DRALLE“ névvel elátott.

St.-Louis 1904.
Milano 1906.

GRAND-PRIX.

Kapható illatszert-, droguéria- és borbélyüzletekben, valamint gyógyszerárakban.

Nagybani lerakat Ausztria és Magyarország részére: HOFFMANN M. és TÁRSA, Tetschen a. E.

APRÓ HIRDETÉSEK.

10 szög 40 fillér, azontul minden szó 4 fillér, a legkisebb hirdetés 40 fillér.

Levélbeli tudakozásokra pontosan válaszolunk, kérjük azonban a szükséges postabélyeget. Apróhirdetéseket postautalvánnyal is lehet föladni, a szelvényen a szöveg könnyen elfér. Apróhirdetéseket a kiadóhivatal felvesz d. e. 8-1-ig és d. u. 2-8-ig gróf Dégenfeldtér 2. sz. I. emelet, a folyosón az első ajtó.

Minden ok

amellett szól, hogy vegye igénybe a „Debreczen“ apróhirdetéseit, mert

- Ha állást keres — ott talál.
- Ha lakást keres — ott talál.
- Ha alkalmazást keres — ott talál.
- Ha társat keres — ott talál.
- Ha oktatást keres — ott talál.
- Ha butort keres — ott talál.
- Ha hangszert keres — ott talál.

Szóval bármire is szüksége van, ott megtalálhatja, ha pedig eladni akar valamit, ott eladhatja.

Levelezés.

Levele van a kiadóban és a hivatalos órák alatt átvehetik: „D.V.“, „Szinházhatáti“, „Pipacs“, „K. Z.“ „Fehérszegfü“ jeligére.

Középkori urlembert ismeretségét keresem, ki anyagilag is támogatna. — Levelet kérek ez újság kiadóhivatalába „Pálma“ jeligére.

Melyik fiatal vagy nős ember lenne hajlandó, egy középkori nővel, megismerkedni és tíz koronával kíségeteni, az írjon Fehér szekfü jeligére, a kiadóba.

Ajánlat.

Pörkölt kávé különlegességek villany üzemi kávé pörkölte a kirakatban, Félegyházi Jánosnál Piac- és Miklós-utca sarok.

A boldogfalvai kertben 6168 □-öles szőlő és gyümölcsös eladó, 2 épülettel, házhelyeknek is igen alkalmas, a nagy állomás közelsége miatt. Cim a kiadóhivatalban.

Uraktól levetett ócska ruhákat igen tisztességes árban vesz Rósenberg Béni Debreczen Bádógos-u. 1. 15

Eladó ház Hajdusámsonban. A község legélénkebb helyén, szép nagy üzlethelyiséggel, 2 nagy kirakatablakkal, redőnyzárakkal, 3 kisebb szoba és egy nagy terem, a piac-tér mellett, üzlethelyiségnek igen alkalmas, eladó. Felvilágosítás a hajdusámsoni Olvasóegylet elnökségénél nyerhető.

Írásbeli másolási munkálatokat szép, helyesírással bíró fiatalember elvállal. Cim a kiadóban.

Zongora órákat ad kezdők és haladók számára előkelő urileány. Cim a kiadóban.

Műhelynek világos pineze kiadó. Értekezhetni István-gözmalmi portásnál. Ócska deszka kerestetik.

Házvezetőnőnek ajánlkozik intelligens, fiatal övegy nő; elősméet jó gazdasszony. Cim a kiadóban.

Gyöngyvirág Crème kapható Mihalovits Jenő gyógyszerárában.

Kereslet.

Izraelita osaládnál egy fiatal ellátást keres. Cim a kiadóban.

Teljes üzleti bolt berendezést és portálót keres Csillag Arthur Hegedüs és Sándor cégénél, Kossuth-utca 11.

Jó írással és jó beszélőképességgel bíró intelligens urak 3-10 korona napi díjazás mellett felvétetnek. — Ajánlatok „Allandó“ jelige alatt e lap kiadóhivatalába küldendők.

Eladás.

Egy jókarban levő írópép eladó. Bővebet Radó Piac-utca 30.

50 hektoliter érmelléki must eladó. Cim a kiadóban.

Bihar—Díószegi bor, hordószámra eladó Csapó-utca 27. sz.

Simonffy-utoza 13. számú ház eladó. Bővebet felvilágosítással szolgál Csillag Miksa József kir. herceg-utca 53.

Billiárd-asztal, ebédülő-kredenc eladó, asztalosmunkákat elvállalok. Eötvös-utca 112. Nagy.

Női ruhaszövetek

az őszi- és téli időnyre, valamint flanelek, barchetek, fekete és színes selymek, bársonyok, gyönyörű ruhádszék

Francia P. D. jegyű fűzők

Arctályol, divatövek, gyöngy- és bőr díszítések,

Menyasszonyi selymek,

koszorúk és fátyolok

◀ legolcsóbb szabott árban! ▶

Szabó Lajos Fiai

divat- vászon- és szőnyeg-raktára

Debreczen, Rózsa-u. I.

Alapított 1842. évben.

A „Gyöngyvirág Crème“

az arckréme gyöngyvel

Szeplő, májfoltok, pattanások s bőrbajok ellen kiváló jó szer. Simává, fehérré s üdévé teszi az arcbrórt! Sem higanyt, sem ólmot nem tartalmaz. A nappalra való krème nem zsiroz, míg az éjjelre való zsiroz. Egy tégely ára egy korona. Kapható:

Mihalovits Jenő

„Kigyó“ című gyógyszerárában.

DEBRECEN.

Vászon, Fehérnemű,
Asztalnemű,
Ágynemű,
Zsebkendő,
Harisnya

Menyasszonyi kelengyék

Donogán
és Somossy
cégnél

Debreczen,
Kistemplombazár.

FÁY-fele ARC-CRÉM.

Legbiztosabb szépítőszert a

Kitüntette a Bécsi, Párisi és Londoni kiállítás arany éremmel és oklevéllel.

Hatása csodás!

Szépít, fiatalít! Legkittünőbb szer szeplő, májfoltok, pattanások és az arcbrórtisztításhoz alkalmas.

Egy tégely ára egy korona.

Hozzávaló „Fáy-szappan“ szintén egy korona

Kapható a készítő

GROSZ NAGY FERENCZ gyógyszer-
résznel =

Debreczen, Kossuth-utca 8.,

a színház mellett. * Telefon sz. 469.

„ARANYEGYSZARVU“ gyógyszerár.

Ma már köztudat, hogy vízvezeték és a fürdő berendezés nemcsak kényelmet ad, hanem elsőrendű egészségügyi követelmény. Céljainak azonban, csak akkor felel meg, ha az minden tekintetben kifogástalanul működik.

Ha már vízvezeték, legyen jó vízvezeték!

Jól és olcsón jótállás mellett

Máthéi János

vállalata készíti Debreczen

Műhely és iroda: Darabos-utoza 54. szám.

Üzlet és raktárhelyiség Egyház tér 5.

Nagytemplom mellett.

Telefon 701.

Mindennemű felsőruhák festését, tisztítását, gallérok, kézelők mosás, vasalását a legszébben eszközöl

DEBRECZENBEN,
Arany János-utca 10. szám

Koncz József

gőzerőre egész újonnan berendezett kolmepestő és vegyészeti ruhatisztító intézete

Flók üzletek:

Batthyány-utca 2., Vár-utca 3. sz.
a Zenedé kisépülete udvarában.

Telefon 701.

A vasárnapi zászlóbontásról.

Dr. Tüdős János programmbeszédje.

Fényes sikerek.

Debreczen, október hó 11.

Dr. Tüdős Jánosnak, a debreceni első választókerület függetlenségi és 48-as hivatalos képviselőjelöltjének vasárnapi zászlóbontása iránt nemcsak a kerületben, de városszerte nagy volt a rokonszenves érdeklődés. És az a diszes, óriási közönség, mely az „Arany Bika“ hatalmas méretű disztermének földszinti helyiségét, emeleti páholyait, folyósóit zsufolásig betöltötte, nem is csalódott a rokonszenves várakozásában.

Dr. Tüdős János tehetsége, nyílt férfiasága, szónoki képessége olyan meglepő arányokban bontakoztak ki a radikális, liberális demokrata függetlenségi és 48-as elvek, Kossuth Lajos apánk népboldogító és szabadító elveinek sziklatalaján felépítve, hogy ez a gyönyörű és nagyigazságú magyar beszéd ámulatba ejtette, majd fokról-fokra fokozódó hévvel és erővel teljesen magával ragadta a hallgatók ezreit. Mert ez a beszéd nem volt afféle hangzatos, pufogós, tucat gondolatokkal és öndicsekvésekkel cifrázott piaci hangú kortesszónoklat. Ez a beszéd egy aranyérmekben gazdag, nagy, nemes, őszinte magyar léleknek a kohójából patakzott ki. A tudás, mint elvek magasszárnyalásával magához emelte, magához bilincselte még azokat is, akik az alattomos ócsárlókra hallgatva talán elfogultsággal, talán tartózkodással jöttek el a dr. Tüdős János programmbeszédjének meghallgatására.

Dr. Tüdős János ezen hitvallásának a népjogokért küzdő, harcra kész és harcra felfegyverzett valódi függetlenségi és 48-as bátor katonának mutatta be magát, akinek szónoki ereje is bámulatra méltó volt ezen a napon. Meg is nyerte a sziveket, hiszen egy ilyen hazáját, városát önzetlenül szerető nyílt, magyar, becsületos léleknek a kibontakozásában, megnyilatkozásában ugyanaz az elragadtató hév rejlik, amely az örök igazságok apostolait mindég jellemezte.

A dr. Tüdős János vasárnapi programmbeszédje után már minékünk büszkébb, szebb feladatunk nem lehet, mint hogy győzelemre vigyük az ő hermelin tiszta lobogóját. És győzelemre is visszük!

A gyűlés lefolyása.

A programmbeszéd meghallgatására összegyülekezett választópolgárság nagy pártgyűlését Somogyi Pál elnök vezette a tőle már megszokott nagy tapintattal és körültekintéssel. Somogyi Pál mellett fent az emelvényen foglaltak helyet dr. Bakonyi Samu, Csanák János képviselőink és a rokonszenves dr. Vertán Endre tordai országgyűlési képviselő, képviselőházi jegyző, mint a Kossuth-párt országos központjának hivatalos kiküldöttje. A mieink közül Kertész Mihály, Haranghy Sándor, id. Kertész István, Török Bálint, Varjas János utcai elnökök, dr. Fejér Ferenc, Thieszen Arthur, Eklé József és még több régi hű, kiváló tagja a pártunknak.

Kedvesen hatott lent, az emelvénynyel szemben, legelől a diszes közönség sorában a mi szeretett polgármesterünknek, Kovács József polgármesternek, a debreceni függetlenségi-és 48-as párt régi vezérének a jelenléte! Pedig dr. Tüdős János a tisztujtáskor ellenjelöltje volt neki és ime a hű pártember, midőn a pártnak a nagy és legszentebb érdekéről van szó, a személyes érzékenykedésen felülemelkedik. Nem áll be pártütőnek, hanem a régi hűséggel támogatja a régi zászlót, a régi zászló ifju, erős zászlóartóját.

Ámde nincs terünk, hogy még további névsorral is szolgáljunk a jelenvoltakról, Kovács József polgármester nevét is az igazán hű és érdektelen pártember jellemzésére emeltük ki! Egy bizonyos, hogy ilyen tekintélyes és férfias gyülekezetet rég látott már az „Arany Bika“ diszterme. Öröm volt látni, amint fokról-fokra felmelegedtek, majd a lelkesedés áramlásába merültek ezek a honfiai lelkek.

A választók gyűlését Somogyi Pál szép beszédében nyitotta meg. Az érdemes pártvezér beszédét itt adjuk:

Somogyi Pál beszédje.

Mélyen tisztelt választópolgártársaim!

Fogadják mindenek előtt legszivesebb üdvözlétemet azért, hogy erre a fontos ünnepélyre ilyen szép számmal megjelenni méltóztattak. Méltóztassanak megengedni, hogy ha e fontos ünnepély alkalmával szomorú, nagyon szomorú csapás bejelentésével kell megkezdenem az ülés megnyitását. Villámként terjedt el nemrég, hogy az első választókerületnek csaknem három évtizeden át volt képviselője Thaly Kálmán ur hirtelen meghalt. Ismerjük mindnyájan Thaly Kálmán országos kiváló érdemeit, méltóztassanak azonban mégis megengedni, ha felemlítem azt, hogy Thaly Kálmán ravatala mellett az egész művelt közönség, mondhatnám egész nemzetünk gyászolva állott meg, mert ő volt

az az ember, aki a lelkesedésnek soha ki nem alvó erejével egész életét áldozta annak, hogy nemzetünk történetének egyik legdicsőbb korszakát, a II. Rákóczi Ferenc-féle szabadságharc minden körülményeit napfényre derítse; lázas odaadással, kitartó munkával gyűjtötte az adásokat s ma már az ő rendkívüli, több mint 50 kötetre terjedő munkájával ez a szép és nagy korszak minden részleteiben tisztán áll előttünk és ennek a nagy szabadságharcnak, II. Rákóczi Ferencnek nagy alakja a nemzeti közvélemény előtt dicsőségben ragyog. Oly érdem ez, uraim, hogy előtte a legnagyobb tisztelettel kell meghajolni. De nem kis érdeme a boldogultnak az sem, hogy csaknem 30 évre terjedő képviselő-sége alatt Debreczen városát igazán szerette, közügyeiben odaadólággal járt el, a magánosok ügyeit is felkarolta annyira, hogy az igaz ügynek nem volt lelkesebb, fáradhatatlanabb munkása Thaly Kálmánnál. Méltó tehát, hogy akkor, amikor az ő helyének betöltéséről van szó, ennek az elhunyt jelesünknek az emlékét felemlítsük s iránta ez alkalommal is lerójjuk a tisztelet és kegyelet adóját. Akkor, amikor ez a gyászshir villámcsapásként elterjedt városunkban, helyének betöltése iránt nem lehetett a kegyelet megsértése nélkül intézkedni addig, amíg a végtisztesség tétele meg nem történt. Amidőn azonban kihűlt tetemei letették az anyaföldbe, a függetlenségi és 48-as párt intézőbizottsága azonnal megtette intézkedését, mert törvény szerinti kötelesség, hogy az elhalt képviselőnek helyét mielőbb be kell tölteni.

Az intézőbizottság tárgyalás alá vevén a dolgot, megfontolva minden körülményt, azt látta nagy többséggel elfogadott és Debreczen város érdekéhez valónak, hogy erre a képviselői állásra dr. Tüdős János urat (éljenzés) eme lelkes és tántoríthatatlan pártembert jelölje. Szervezetünk szerint azonban az intézőbizottság nagy többséggel meghozott határozata még nem volt elegendő, oda kellett terjeszteni a képviselő jelölés ügyét a nagyválasztmány elé. **Elismeréssel kell felemlítenem, hogy az a számos tagból álló nagyválasztmány, alig három felszólalással szemben, melyekben azonban indítvány nem tétetett, csaknem egyhangú lelkesedéssel csatlakozott dr. Tüdős János jelöléséhez. Így uraim, akként áll a dolog, hogy a függetlenségi pártnak az első kerületben az illetékes fórumok határozatából ez idő szerint hivatalos jelöltje dr. Tüdős János (éljenzés), aki ezt az időt választotta arra, hogy programmbeszédében elveit kifejtse.**

Felkérem Török Bálint vezetése alatt Varjas János, Kertész István és Eklé József urakat, hogy mélyen tisztelt képviselőjelöltünket ide, a választópolgárok színe elé programmbeszédjének megtartása végett meghívni méltóztassanak. (E közben a küldöttség az elnöki felhívásnak en-

gedvén, dr. Tüdös János képviselőjelölt meghívására távozott. Szerk.)

Addig pedig egyet legyen szabad kérnem az igen tisztelt közönségtől, tisztelt választópolgártársaimtól, hogy ezt az ünnepélyt Debrecen város polgárságának régi hírnevéhez képest méltó higgadsággal és kellő méltósággal tartsák meg. Nem kellene ezt felemlítenem, de ebben az időben — méltóztassanak megengedni, — szükségét látom azon kérelmemnek, hogy ez így történjék. Mert ez Debrecen város közönsége műveltségének követelménye, magának a nagy ünnepélynek legfontosabb érdeke.

Amíg a mélyen tisztelt képviselőjelölt ur eljön, van szerencsém bemutatni a mélyen tisztelt választópolgároknak dr. Vertán Endre urat, a képviselőház egyik jegyzőjét. (Dr. Tüdös János közben a küldöttséggel megjelenik. (Éljenezés) Az éljenezés után Somogyi Pál fogadja).

Mélyen tisztelt képviselőjelölt ur! Az igen szép számban összegyűlt választó polgártársaim előtt előterjesztettem, miként döntött a függetlenségi és 48-as párt intézőbizottsága, miként döntött ugyanezen párt nagyválasztmányja; kijelentettem, hogy a mélyen tisztelt képviselőjelölt ur programbeszédjének megtartására a mai nap van kitűzve. E célból jöttek össze polgártársaink így nagy számban. Amikor a tisztelt képviselőjelölt urat szívből üdvözlöm, egyúttal felkérem, méltóztassék programbeszédét elmondani. (Éljenezés. Halljuk! Halljuk!)

Dr. Tüdös János programbeszédje.

Tisztelt Polgártársak!

Szíves készséggel engedek annak a megtisztelő felhívásnak, melyet pártunk és az I. ker. választó polgársága nevében mélyen tisztelt elnökünk hozzám intézett s teljes férfias nyíltsággal és magyaros őszinteséggel nyilatkozom politikai elveimről s örömmel fejtem ki itt Önök előtt, tisztelt választó polgárok, azokat a vezéreszméket, amelyek megválasztásom esetére, mint képviselőt politikai működésemben és tevékenységemben irányítani fognak.

Hódol Thaly emléké előtt.

Mielőtt azonban ezt tennem, engedjek meg t. polgártársaim, hogy néhány szóval (én is) áldozhassak ama nagy férfiu: dr. Thaly Kálmán emlékének.

E kerületnek 28 éven keresztül szeretett képviselője közülünk, élők közül nemrégiben oly hirtelen s váratlanul elköltözött, de akinek lelke s ezzel együtt kiapadhatatlan hazaszeretete átplántáltott a mi sziveinkbe, ahol élni fog örökké. Hajtsuk meg előtte, a kuruc világ nagy történetírója s új életre keltője előtt igaz elismerésünk és méltó magasztalásunk lobogóját s fogadjuk meg, hogyha Magyarország függetlensége és a népszabadság kivívása érdekében újabb küzdelmekbe, önvédelmi harcra kellene szállanunk: a nagy fejedelemnek, a dicső II. Rákóczi Ferencnek törhetetlen, tiszta eszményi hazafiassága s önzetlen haza- és ember-szeretete fog bennünket végső lehelletünkig lelkesíteni.

Ezelőtt 200 esztendővel zajlott le e nagy kuruc háború, mely nemzetünk s hazánk függetlensége s a lelkiismereti és népszabadság érdekében vívott. Dicső diadalok és fényes győzelmek dacára sem koszoruzta siker a nagyszerű küzdelmet. A nagy fejedelem itt hagyva minden földi boldogságát, vagyonát, kincseit, hűveinek kis csoportjával örökre elbujdosott imádott hazájából s majdnem kétszáz év múlva, csak haló porában hozta őt vissza az ő késői hűség iródeákja: Thaly Kálmán, hogy hazai földben pihenje örök álmát. . . .

Itthon a dicső harcok után következett a kényszerű megalkuvás, a szomorú kiegyezés s ezek után a nemzeti süllyedés és aláhanyatlás. Most is ez nemzetünk sorsának rettenő tragikum, — megint hasonló harcok küszöbén állunk.

A császár és a magyarhaza.

Már egyszer, ezelőtt négy évvel, belekényszerített bennünket a bécsi armány a nemzeti küzdelembe; de kenyértörésre nem került a dolog. S meglelt e küzdelemnek az a szinte váratlan és meglepő eredménye, hogy az országban a függetlenségi és 48-as párt előbb óriási mértékben megerősödött, később abszolút többségre jutott.

Tény és valóság, hogy a kiegyezés óta lefolyt 4 évtized történetéből a nemzet nagy többsége azt a következtetést vonta le, hogy a régi szabadelvű párt gerinctelen, nehézkony és mindenben engedő politikájával nemhogy előre haladnánk, de vissza esünk, folyton-folyvást szorosabbra fonódott kezünkön és lábunkon a közös ügyek békója; erőnk szabad kifejtése helyett gazdaságilag a győzött nyomva, s míg itthon bent állami önállóságunk és függetlenségünk csorba volt s mindig még jobban jobban csorbult, addig a külföld és a nagy világ előtt hazánk az egykor dicső és hatalmas magyar birodalom, a független magyar királyság, valósággal elsíkaszatott, vagy legalább is bele volt olvasztra, bele volt temetve az osztrák császárságba, az egységes öszbirodalomba.

Ezt nem lehetett, nem volt szabad tovább összetett kezekkel nézni. . . .

Meg is mozdult a nemzet lelkiismerete, fellángolt már-már kialvó életösztöne.

A nemzet többsége elítélte az alakoskodás politikáját; pálcát tört afelett a politika felett, amely, még ha talán benne belől lelke mélyén pislogott is a nemzeti függetlenség és szabadság vágya és félénk reménye nyíltan mindig térdet, fejet hajtott Ausztria és Bécs ön-öz, hazánkat kizsákmányoló hatalmi politikája előtt.

Rengeteg az a pénz és véráldozat, mérhetetlen az az erőpazarlás, amit mi magyarok ennek a császári molohnak lábai elé szórtunk s elviselhetetlen az a teher, amit már eddig is ennek a képtelen politikának kedvéért roskadozó vállainkra vettünk.

S miért? Csak azért, hogy amikor törvényes jogainkat nem is egészben és egyszerre, hanem csak fokozatosan érvényesíteni megkísérlettük: szegyenpirtól égő arcunkba vágja a szászári szózat, hogy soha!

Ime ide jutottunk. Ma megint kísért ez a végzetes soha. . . .

A mi jogainkról.

A függetlenségi és 48-as párt nagynevű vezérének, Kossuth Ferenc bölcs vezetése alatt, többségre jutva sem kezdett felforgató, forradalmi politikát; nem is követelte egész programjának a maga teljességében azonnal való végrehajtását; hanem megelégedett volna egyelőre a gazdasági függetlenség megteremtésével s ennek biztosítása végett az önálló Magyar Nemzeti Bank felállításával. De úgy látszik ismét előttünk áll a rettenetes tilalomfa soha!

Vezérünk proklamálja, hogy teljesen állami függetlenségünknek, vagyis a tiszta perszonális uniónak megvalósítása ez idő szerint legyőzhetetlen akadályokba ütközik, s összes tevékenységét arra koncentrálja vezér és párt, hogy a gazdasági függetlenséget és önállóságot megteremtjük.

Mit sem használ! A legnagyobb erőmegfeszítéssel és küzködéssel, válságokon bugdésolva keresztül-kasul a bécsi hatalommal, Ausztriával szemben azt sem tudjuk kivívni, hogy gazdasági függetlenségünk alapjait megvevessük, annak dacára, hogy ehhez még a 67-es törvények is feltétlen jogot adnak.

Elodáztatott a külön vámtérület felállítása; megtagadtattott a külön Bank létesítése; nem alakulhatta a függetlenségi kormány, még azzal a szűk hatalmi körrel sem, hogy az önálló Bank felállításához szükséges előkészületeket megtéve, megalkossa a választójogi reformot s az általános választójog alapján összeülő országgyűlés döntésén a Bank felállítása és egyéb gazdasági kérdések felett.

Szóval parlamentarizmusunk csufjára az általános többségre jutott függetlenségi és 48-as párt, programjának egyetlen egy bár kardinalis részével: a közgazdasági önállóság megteremtésével, nem veheti át a kormányt és nem alkothatja meg programjának egy másik a korona által elfogadott sarkalatos pontját, az általános választó jogot, csak azért, mert. . . mert, — mondjuk ki, — a gazdasági önállóság megteremtése véget vetne a mai szegyenjeljes állapotnak, amelyben Magyarország nem önálló szuverén állam, hanem csakis egy erweiterter. Autonomiával bíró osztrák provincia.

Ime ilyenek a mi jogaink! Ilyen ereje van a mi szentesített törvényeinknek! Ilyen a mi szabadságunk!

Szabad tennünk azt, amit Bécs megenged vagy megparancsol. De ezt is csak úgy, ha ki-

vágjuk nyelvünket, kitépjük szívünket, eltagadjuk elveinket s azt a nótát fújjuk, ami odafent kedves. . . .

A császár vétója.

Természetes, hogy aki a gazdasági önállóságnak, az önálló vámtérületnek nem hive, az az önálló bankért sem lelkesedik. De aki a külön vámtérület felállítását biztosítani kívánja, az az önálló banktól nem tágithat.

Talán egyetlen aktuális kérdésben sem követtek az osztrákok perfidebb magatartást, mint éppen a bankkérdésben.

Míg a bankszétválasztás legaktuálisabbá nem vált s míg a taktika a kartellbank tervével experimentált, a bécsi politikusok és nemzetgazdászok, az összes osztrák lapok, Luegerék és Klofacék tele torokkal ordították, hogy nekik nem kell a kartellbank, sem semmiféle bankszerződés. Ha Magyarország veszítbe akar rohanni, tönkre akar menni, csödbe akar jutni, állítsa fel a külön bankot, de rögtön. Ahogy a torkukon kifért, úgy kiabálták, hogy Magyarország ezzel öngyilkosságot követ el, elvérzik belé, drága lesz a pénz, elapad az állam hitele, kimerül az ország anyagi ereje s belepusztulunk.

Már ma, amidőn 1910 dec. 31-én lejár az Osztrák-Magyar Bank törvényes szabadalma s ha törvényes formában e szabadalom meg nem újítatik, a közös bank egyszerűen megszűnik létezni; ma midőn semmi sem állana útjában, hogy veszünkbe rohanjunk s az Önálló Magyar Bank felállításával öngyilkosságot kövessünk el, ma kedves osztrák szomszédaink elébünk állnak, gáncsot vetnek lábunk elé, tiltakoznak az önálló bank felállítása ellen s amidőn mindez nem használna és a nemzet közvéleménye elsöpréssel fenyeget minden akadályt, akkor előáll nemzet-haladásának és boldogulásának régi átka, a híres „non possumus“, a császári vétó.

Ez már nem taktika, ez már nem politika. Ez már önkényuralom.

Mit tegyünk?

Ezzel szemben mi nem tehetünk egyebet, mint hogy azon a néhány lépcsőn, amelyen lehaladtunk a gyakorlati politika sikamlós talajára, vissza menjünk fel a függetlenségi és 48-as párt programjának dicső talapzatára s követeljük a tiszta perszonális uniót, Magyarország teljes önállóságát, függetlenségét és szabadságát. A helyzet igen világos és igen egyszerű.

Itélet a koalícióról.

Az ugynevezett koalíció, ez a szerintem szerencsétlen, sőt politikai szempontból erkölcselen alakulás, amelyben együtt voltak a 48-asok a 67-esekkel, a tiszta liberális irányzat követői a maradi konzervatív szellem hűveivel, sőt a felvilágosult radikális elemek a feudális-klerikális arisztokratákkal, szóval a tűz a vízzel, a világosság a sötétséggel; ez a vizstrum végre-valahára felbomlott, szétrobbant. Ezzel a függetlenségi és 48-as párt visszadatott önmagának és elveinek. Ezzel megkezdődött a régen várva-várt tisztulási folyamat.

A 67-es politika természeténél fogva — még ha egyes hűvei nem zárkoznak is el a liberális friss szellője elől — mindig konzervatív irányt követ. Ellenben a 48-as politika soha mást nem írhat zászlójára, mint a legtisztább liberálismustól áthatott radikális előrehaladást, egy közjogi, mint minden társadalmi és szociális kérdésben.

A 48-as politika, ha csak Kossuth Lajosnak szent hagyományaihoz és magasztos elveihez hűtlen lenni nem akar, soha ettől az iránytól el nem térhet.

Pártunk és a kormányzás.

Nagynevű vezérünk, Kossuth Ferenc, ki a függetlenségi és 48-as párt által támogatva eddig a kormányzásban részt vett, a gyakorlati politika bölcs mérsékletével felállította a legközvetlenebbül előttük álló kormányzati feladatunkat. Azt mondja:

— Valósítsuk meg hazánk gazdasági függetlenségét. Állítsuk fel a Magyar Nemzeti Bankot s ezzel biztosítsuk 1917-re az önálló vámterületet s ezekkel, valamint a választójog teljesén radikális kiterjesztésével vessük meg Magyarországot teljes függetlenségének, önállóságának és szabadságának alapját.

Ha ezt a függetlenségi és 48-as párt a kormány hatalom felhasználásával véghez viszi, bátran szembe szállhat azzal a méltatlan szemrehányással s rosszakaratu és gyűlölködő váddal, hogy miért nem valósítja meg programjának minden pontját azonnal és egyszerre!?

De ha ezeket a kormány hatalom birtokában keresztül vinni nem képes. akkor a függetlenségi és 48-as párt vezérei egy percig sem maradhatnak tovább a kormányon s ha a kormányon maradnának, pártunk egy percig sem támogatná őket tovább, mert a minő diadala volna pártunknak az előbb vívott siker és eredmény, épp oly katasztrófával fenyegetné a pártot, ha vezérei nagy és alapvető eredmények kivívása nélkül megtartanák a kormányhatalmat csupán magáért a hatalomért. Ezzel elprédálnánk, elpazarolnánk mindazt az óriási erkölcsi tőkét, amelylyel a függetlenségi és 48-as párt még ma is bír; kiölnénk szabadság és függetlenség után sóvárgó lelkekből azt a hitet, hogy dicső eszményünket, a független és szabad Magyarországot, megteremthetjük; megmételveznénk a lelkeket s kétségbeesésbe hajtánánk minden igaz magyart.

A választói jogról.

Ezért én ragaszkodom a végsőig az általános választói jog keresztül vitelehez. Igen, az általános egyenlő választói joghoz, nem a nyilvánoshoz, hanem a titkoshoz s ahhoz, hogy ez a választói jog lehetőleg községeinkint s arányos kerületi beosztással legyen gyakorolható.

Miért! Gondoljunk a magyar nemzet atyjára, Kossuth Lajosra. Gondoljunk arra, hogy a jobbszabadság felszabadítása, a népszabadság kivívása, a miben övé volt az érdem oroszlátnrésze, minő ellenállhatatlan, mily legyőzhetetlen erő adott a függetlenségi eszmének. A 48-iki szabadságharc sem csupán az ország függetlensége és önállóságáért vivatott, hanem a népszabadság biztosításáért is.

A politikai jogegyenlőség elve az életben ma éppen úgy nincs megvalósítva, mint 48 előtt. Akkor rendi különbségek választották el a haza, a nemzet fiait egymástól, ma társadalmi és osztálykülönbségek különítik el. S ezek a társadalmi és osztálykülönbségek ma talán még élesebbek és türethetlenebbek, mint valaha.

A politikai jog minden állampolgárt, ha nagykorú s értelmi fejlettségénél fogva ügyei vitelére képes, egyformán és korlátlanul megillet. A nép egyetlen egy tagját sem lehet és szabad a közügyek vitelében való részvételből kizárni.

Csak egy az, amit én egyéni meggyőződéseimből kifolyólag soha feladni nem fogok. Ez az, hogy magyarsággal, magyar hazámmal együtt élek és halok. Ez az, hogy hazánk erőssége, hatalma, sőt létele magyarságunktól függ.

A korlátlan, minden nagykorú magyar állampolgárral közös, egyenlő választói jog gyakorlása tehát, az én szilárd meggyőződésem és hitem szerint — eltekintve a szerzett jogoktól, amelyeket érinteni nem lehet és nem szabad, — a magyarul írni s olvasni tudástól tétessék függővé . . .

Azt az ellenvetést, hogy ez a kikötés törvénybe ütköznék s az idegen nyelvű honpolgártársainkra nézve sérelmes, joga-

sultnak el nem ismerhetem. Mert a magyar állam teljes joggal megkövetelheti, hogy az, ki politikai jogait gyakorolni kívánja, az állam hivatalos nyelvét ily minimális mértékben megtanulja.

Legyen ingyenes és állami a népoktatás.

De hallom azt az ellenvetést is, hogy az ország nemzetiségi vidékeiről, hogy miképp tanuljanak meg írni s olvasni magyarul, ha ezt nem tanítják nekik a népoktatásban!?

Erre nem az Apponyi-féle híres és sok összeütközésre alkalmas adott rendelettel felelek; hanem azzal, hogy igenis, államivá és teljesen ingyenessé kell tenni az egész országban a népoktatást, a miáltal az ország népe minden fiának módjában leend a választási jog gyakorlásának ez egyetlen feltételét megszerezni.

Demokracia és radikalizmus.

Ha a függetlenségi és 48-as párt e korszakos, óriási fontosságú reform kérdésében négy évtizedes programjához híven, tehát kötelesség-zerüen alkuvást nem tűrő s ellenállhatatlan erővel lép fel, küzd a reform radikális megvalósításáért, sőt miután azt csak e párt, mint többség valósíthatja meg, a megvalósítás minden akadályát elháríthatja és a reformot keresztül viszi, ezzel Magyarország összes lakosságát, a népet a maga egész óriási nagy és hatalmas tömegében a legkisebbtől, a legszegényebbtől kezdve keblére öleli s ezáltal megteremtí fundamentumát egy, az emberi egyenlőség és emberi méltóság elveinek megfelelő hatalmas demokraciának: akkor a függetlenségi és 48-as párt, mint a demokratikus radikális irány vezetője és megteremtője oly elemi erőhöz, oly ellenállhatatlan hatalomhoz jut, amely előtt nagy céljai megvalósításában, hazánk teljes függetlenségének kivívásában nem lehet semmi gát, nem állhat meg semmi akadály és magától megvalósul lelkünk legszebb álma: a független, szabad, nagy és boldog Magyarország.

Tisztelt Választó polgárok!

A mai válságos időkben, amikor alkotmányunk, alkotmányos szabadságunk forog kockán; amikor minden pillanatban az előtt állunk, hogy a hatalom a törvény talapzatát elhagyva, ismét az erőszak terére lép s nyílt alkotmány sértést követ el; amikor ez a hatalom a népet azzal az álnok és csábító ürüggyel akarná a nemzettel szembe állítani, hogy ajándékképpen, kegyelemből, hatalmi parancs szóval nyújtja neki a népjog és népszabadságban való részesedést, amely népjogot és népszabadságot ugyanaz a császári hatalom annyiszor eltiport, most az országgyűlési ciklus vége felé, a fundamentális kérdések eldöntése előtt, a napi gyakorlati politika részletkérdéseiről alig lehet beszélni.

Pedig ezek a részletkérdések is, nagyobbára mind husba, sőt csontig vágnak.

Részletkérdések.

Itt van a katonai kérdés. A külön magyar hadsereghez való törvényes jogunk fentartása mellett, a követelmények minimumára szállott le a kormányzat. És, bárha a hadvezetőség a rendes és folyton fokozódó szükségleteken felül a létszámemeléssel és a hadi tengerészet igazán örületes fejlesztésével óriási összegek, száz meg száz milliók megszavazását követeli: minden jogos és törvényes követelésünk teljesítése elől a legridegebb merevséggel elzárkózik.

Itt van Bosznia annexiója. A tulnyomó részben magyar vérrrel és magyar pénzen meghódított és kormányozott Bosznia és Hercegovina államjogi beolvasztása szintén százmilliókat igényel.

És bár a magyar király és a magyar szent korona jogán foglaltuk el ez országokat s törvényeink és a nemzetközi jogrend alapjai ez a két ország rész, a magyar birodalomhoz kapcsolandó és a magyar király uralma alá tartozik: a bécsi öszbirodalom ama fanatikusai külön osztrák provinciává, korona tartományá akarják tenni a magyar birtokokat. Céljuk, hogy mint a pók a legyet hálójával, úgy fogjon benünket Bécs körül keletől, északon és nyugaton

keresztül délfelől is; és mint a pók a legyet megfojtja, úgy fojthassa belénk a lelket a gazdasági kizsákmányolás és körülzárás révén; ha pedig valaha eszünkbe jutna törvényes jogainkat és szabadságunkat az enyomó hatalmi szóval szemben karddal kivívni, — e vasgyűrű, e vasháló iszonyatos erejével roppantson benünket össze . . .

Bizony, hiába akarjuk a legjobb szándékkal is a közjogi gravaminális politikát mellőzni, ezek a kérdések mindig felújítják s el is mérgezik a közjogi vitákat . . .

Ipar, kereskedelem.

Itt van nagyiparunk kinlódása és pangása. Kisiparunknak, a kézmű-iparnak folytonos hanyatlása és nyomoruságos állapota. Itt van a kereskedelmi érdekek üldözése és zaklatása; beköbba verése. Itt van a köz- és magánhitel drágasága, sőt kiapadása; teljes bizalmatlansága jövőben s a teljes pénztelenség. Itt van államhitelünk hanyatlása, kereskedelmi mérlegünk állandó és folytonos romlása! . . . De hiszen, ezek a kérdések mind közgazdasági önállóságunkkal vannak a legszorosabb összefüggésben; ha a gazdasági függetlenséget kivívtuk, mind e nagyfontosságú kérdések a teljes siker reményével oldhatók meg: addig nem . . .

A kisemberekről.

Itt van közigazgatásunk egész tág mezeje. Különösen az ország periferiáin a nemzetiségi vidékeken sok helyt nemcsak tarthatatlan, de ázsiai állapotok vannak. Meg kell szünnie annak az átlapotnak, hogy az igazságot a hatóság a szerint szolgáltatassa ki, hogy ki kéri azt. A kisembert, a gyengét és gyámoltalant meg kell védeni a hatalmasok és a gazdagok tulkapásaitól.

Támogatni kell és elő kell mozdítani a kisember anyagi boldogulását és szellemi felvilágosítását. Tanítani, nevelni és istápolni kell a népet, az állam és a társadalom fundamentumát.

A függetlenségi és 48-as párt lohogóján kitörölhetetlenül fel van írva s fényesen ragyog az emberi jogok védelme és kivívása s ha a függetlenségi és 48-as párt liberális elveit soha meg nem tagadja s a radikális előrehaladás mellett kitart: övé a jövő! . . .

Rekesztő szavak.

Ezennel ünnepélyesen kijelentem és fogadom önök előtt, hogy a függetlenségi és 48-as párt programjához s kifejtett elveikhez holtom napjáig tántoríthatatlanul híi leszek s a mellett kitartok. S midőn magamat az elvek harcosaként az önök további jóindulatába ajánlanám, még csupán arra kívánok kitérni, hogy ha szerencsés leszek az önök bizalma folytán, mint népképviselő az országgyűlésbe beválasztatni: sohasem fogok megfeledkezni arról, hogy az én bölcsőm, a magyarság szívében Debreczenben ringott; sohasem fogok elfeledkezni arról, mivel tartozom a városnak, e város választó polgárságának és összes lakosságának.

Debreczen haladása, fejlődése és felvirágozása, polgárságának és összes lakosságának jóléte és boldogulása annyira a szívemhez van nőve, hogy az onnan kitéphetetlen és kiirthatatlan. Bármit hozzon is sorsom, bárminő fordulatot vegyen is életem: én soha sem fogok és akarok egyéb lenni, mint egyszerű és igaz debreczeni polgár.

Mint ilyen, Debreczen javára a polgársága és összes lakossága érdekében soha semmi fáradtságot és utánjárást sajnálni nem fogok; minden jogos igénynek és indokolt kívánságnak támogatója, szószólója és előmozdítója leszek, amennyire csak csekély erőmtől és tehetségemtől

telik s igazán boldognak érezném és mondanám magamat, ha közremunkálhatnék és előmozdíthatnám Debreczen városa előrehaladásának évszázadokra kiható legnagyobb eseményét: a debreczeni egyetem felállítását s ha megérhetném annak megnyitását . . .

Tisztelt polgártársaim!

Mindenek felett áll azonban szeretett magyar hazánk fejlődése és boldogulása; Magyarország függetlensége és szabadsága!

Fel a függetlenségi lobogót! Előre!

E lobogóval minden poklokra keresztül győzni fogunk!

A beszéd hatása.

Dr. Tüdös János beszédjének hatását, erejét, súlyát már bevezető sorainkban eseteltük. A megnyilvánult érdekes részletekre még kifogunk térni máshelyt. Itt csak azt említjük fel, hogy sorra gratulálták a szónokot és a tartózkodás jégkérge még azoknak a lelkeről is leolvadt, akik elfogultsággal jöttek fel a terembe. Tüdös annyira magához bilincselte őket, hogy a beszéd folyamán minduntalan felharsant a zúgó helyeslés, éljenzés, mert akik eddig dr. Tüdös Jánost nem ismerték vagy félreismerték, beszédjéből megismerték, megszerették az igazi magyar lelkű hazafit, a nyílt szívű férfit. Tüdös programbeszédje után a központ kiküldöttje, dr. Vertán Endre képviselő beszélt éles elméjét dicsőítő nagy hatással.

Dr. Vertán Endre beszél.

Uraim! Engedjék meg, hogy az első szó az üdvözlés szava legyen, amelyet én, mint az országos függetlenségi pártunk tagja, Önökhöz, Debreczen első kerületének választópolgáraihoz intézek, azokhoz, akik 3 évtizeden keresztül tanbizonyoságot tettek arról, hogy az az eszme, mely szívünkben él, nem egy pillanati benyomás alatt született, hogy azért az eszméért nemcsak szóval, de tettel is tudnak áldozatokat hozni, hogy azért az eszméért, mely hazánk függetlenségét, a hazának jövőjét és boldogulását tüzte ki zászlójára, ez a kerület ott fog állni a harcok első sorában. Midőn ez üdvözlés hozom, ugyanannak a pártunk a nevében nem mulasztatom el egyúttal a hálnak és kegyeletnek adóját is leróni az Önök volt képviselője, nagynevű Thaly Kálmán halála felett, akit mi, a magyar nép az „öreg kuruc“ névvel tiszteltünk meg. Ha Önök méltók voltak hozzá, ő méltó volt Önökhöz és nemzetéhez. Az ő szelíme kell, hogy lebegjen ebben a teremben és ebben a kerületben, az ő szelíme, mely szellem Rákócziak szelíme, amely szellem visszavigyem bennünket a multba, hogy ennek emlékeim nem lankadva, vivjünk mindaddig, amíg el nem értük, amit akarunk, szeretett hazánk függetlenségét és szabadságát.

Ajánlja Tüdös Jánost.

És most engedjék meg igen tisztelt Uraim, hogy a napi politikára térjek át.

Hatása alatt állok annak a beszédnek, amely az előbb elhangzott és ha ennek dacára én, az idegen, aki alig ismerem e város polgárságát, e város viszonyait, nem fogok dicsőítmuszokat zengeni az Önök képviselőjelöltjéről, dacára, hogy az ő támogatására jöttem le, ez azt hiszem nem lepheti meg Önöket. Én látom az ő programjának tisztaságát, helyeslem azt; ez elég biztosíték nekünk, a központnak arra, hogy egy lelkes, kitartó, küzdő katonát fogunk kapni abban a nagy küzdelemben, amely reánk vár. Hogy az Önök szeretetét, tiszteletét, becsülését mennyire érdemelte ki, hogy mennyire érdemes az Önök bizalmára, azt Önöknek kell bebizonyítani ott a választási urnánál. E tekintetben nekem, anélkül, hogy nagyozni ne akarnék, alig lehet becszólásom. De akkor, amikor a függetlenségi párt képviselőjelöltje az Önök bizalmát kéri, a mi támogatásunkra is számíthat. Mert sajnos, olyan idöket élünk ma, olyan viszonyok közt vagyunk, amikor a függetlenségi pártunk minden kerületre, minden

egy katonára szüksége van. (Közbekialtások.) Engedjék meg, hogy beszédem tartalmát és sorrendjét én állapítsam meg. Ez szóljon azoknak is, akik közbeszólásokkal akarták zavarni a képviselőjelölt beszédének menetét. A képviselőjelölt elmondja programbeszédét, a választóktól függ aztán, hogy olyan program mellett megválasztják-e, vagy nem. De bocsánatot kérek, ha Önök bizonyos ígéretek, fogadalmakat akarnak a képviselőjelölttől kiereszokolni és ilyen alapon fognak szavazni, akkor nem lehet rossz néven venni, s csak magukra vessenek, ha az ígéretek nem kapják meg. (Helyeslés.)

Méltatja a koalíciót.

Tisztelt Uraim! Negyedfélve annak, hogy a koalíció megalakult. Egy nagy nemzeti küzdelem utójátéka volt ez, amidőn a nemzet koronás királyával szembe állva saját akaratának érvényre juttatásával többséget adott a koalált pártoknak, amidőn a pártok szövetezésével szentesítette azt a gondolatot, hogy amint eddig küzdöttek a nemzeti megtámadatás alkalmával, úgy működjenek továbbra is együtt az alkotások terén is. A függetlenségi pártot, amely ebbe a koalícióba belement, ez a gondolat vezette, amely nagy vezérünk, Kossuth Ferenc bécsi riadóijában jutott kifejezésre; hogy t. i. ez az együttműködés megfogja hozni az együttgondolkodást és el fog jönni az idő, amikor az összes pártok egy táborban, a függetlenségi pártban fogják a haza jövőjét, a haza érdekeit szolgálni. Ez a feltevés azonban nem következett be és minthogy a feltevés nem következett be, nem következett be az eredmény sem, amelyet tőle vártunk. A küzdelemben, ahol megtámadott jogokért, megtámadott szabadságért kell egy nemzetnek küzdenie, minden magyar hazafira, minden magyar hazafi tudására, munkájára, törekvésére szükség van, ott le kell omolniok a válaszfalaknak, amelyeket a különböző pártok programja emelt; de akkor, amikor alkotni kell, ezek a válaszfalak önként ismét felmerülnek és akkor ezek a válaszfalak, ahelyett, hogy közös munkára serkentének, robbantanak és az egységes munkálkodást megakadályozzák. Ha meg lehetett volna Magyarországot állítani, hogy ebben a paktumban felsorolt követeléseket teljesítsék a pártok, ha az idő forgataga ugy rohant volna át felettünk, hogy hullámai ne érintsék a magyar nemzetet: talán e koalíció dicsőségesen fejezte volna be pályafutását. Sajnos azonban, az idő haladt s újabb követelményeket rótt a koalícióra és a kormányra, olyan követelményeket, amelyek mindegyike felszínre hozta a különböző pártállású emberek különböző gondolkodását. — Ellenétbe kerültek: a 67 a 48-al, a radikális elemek az ultramontánokkal, a gondolatkülönbség ott állott köztünk, békóba verte karjainkat és megbénította működésünket. Ez volt az oka annak, hogy a koalíció, — amelyet az egész nemzet lelkesedéssel üdvözölt — olyan esufosan megbukott. Ennek be kellett következnie. Sajnos, hogy az előtt következett be, hogy még a királlyal szemben vállalt paktumban magára vett kötelezettségét, az általános választójog meghozatalát sem iktathatta törvénybe. Sajnos, hogy épen nekünk kellett e miatt szemrehányásokat tennünk. Csodálatos, hogy a koalált pártok között csak egy volt, amelynek 40 éves programja az általános választójog behozatala és csodálatos, hogy akkor, amikor a koalícióba lépett idegen pártok ezt a programot elfogadták és ennek megvalósítására késznek nyilatkoztak és hogy ez nem sikerült, hogy ezt nem lehetett keresztül vinni, azért mégis egyedül a függetlenségi pártot állítják oda bünbáknak és nem azt mondják, hogy e párt tevékenységét megakadályozták azok, akik kényszerüsből elvállalták ezt a programot, hanem minket hibáztatnak, akik e kérdést állandóan felszínre tartottuk és hogy megvalósítani nem sikerült, talán azért volt mert féltek a többi pártok, féltek, hogy hatalmukat veszítik el akkor, amikor ezt a választói jogot megvalósítják.

A választói jog felől

Bocsánatot kérek, az a törvényjavaslat, mely az országgyűlés előtt van, nem elégíti ki sem a királyt, sem a nemzetet. Véleményem szerint a koalíció nem azt fogadta a királynak,

hogy 2.600.000 szavazatot terem, a nemzettel szemben nem azt akarhatta, hogy amit az egyik kezével az alsó néposztálynak adott, azt a másik kezével a pluralitás által elvegye; azt kellett akarnia, hogy a nemzetnek minél szélesebb rétegét a népjogok részesévé téven, az embert azon kötelességnek is részesévé tegye, amelyek, mint honpolgári kötelességek, a haza boldogságának elérése szempontjából reá várnak. Azt mondják, hogy Magyarországon, különösen a nemzetiségi vidékekre való tekintettel, nem lehet ezt keresztül vinni. *Én nemzetiségi vidékekről való vagyok, ismerem a nemzetiségi vidékeket, dolgoztam, küzdöttem azért, hogy Magyarországon a magyar állameszme a legkisebb oláh faluban is kifejezésre jusson, de ha Magyarországnak supremáciáját, a magyar nemzetnek vezető szerepét csak úgy tudnók Magyarországon fentartani, hogy hazugságokkal jogokat forgatnánk ki valódi értékekből, akkor azt mondom, hogy itt Magyarországon a magyar nemzet nem is bír hivatottsággal a vezetésre. A magyar nemzet nem ily módon, hanem a saját maga beolvasztó, államalkotó erejével, kulturális és vagonni nagyságával és kiválóságával kell vezető szerepére hivatkozni, mint a multban. Így kell megragadni nekünk a vezető szerepet.*

Lehetetlenség, hogy Magyarországon, ahol egységessé akarjuk tenni a nemzetet, gondolkodásban, érzelemben, hazaszeretetben, ezt ugy akarjuk megteremteni, hogy mindjárt a választói jog kiterjesztésénél különbségeket állítsunk fel, hogy egyik részét oda dobjuk martalékul, a másikat pedig liberális köntösbe bujtatva egyenesen oda állítsuk az egyes osztályok elnyomása gyanánt. A nemzetiségekkel szemben azt a gondolatot kell kifejteni, hogy amikor ők Magyarországon állampolgári jogokat gyakorolnak, akkor egyúttal kötelességet is teljesítenek, egyenlő jogokat és kötelességeket gyakorolnak, mint a magyar nemzet tagjai, hogy ennek az országoak függetlenségéért, boldogságáért épugy kell küzdeniök, mint nekünk, mert ennek boldogságában osztoznak, mert ennek függetlenségében az ő függetlenségük is rejlik és ha ezt meg tudjuk velük értetni, ha ebbe a gondolatkörbe bele tudjuk őket dolgozni: akkor elérjük azt az egységet, mely ezt a hazát nagygyá teszi, azt az erőt, mely képessé tesz bennünket arra, hogy hazánk függetlenségét, ha kell, küzdelmek árán is kivivhassuk.

Mert tisztelt Uraim! nem alamizsnaként kell odaadni a nemzetnek azt a választójogot. Nem alamizsna ez a jog, mert ez nemcsak jog, hanem kötelességek összege is igazság szerint, kötelességek erős láncolata. Akinek alamizsnát adunk, azt azzal a gondlattal kezeljük, hogy a mi kedvünk szerint fog élni azzal a joggal, amit kapott. De tudja meg az az ember, aki választójogot nyer, hogy abban kötelességteljesítés is van, hogy ezt Magyarországtól kapta, hogy azt a jogot Magyarországnak a javára kell fordítania; — akkor nem fognak a nemzetiségek kifelé gravitálni és nem fognak szocialista polgártársaim a nemzetköziség jegyében dolgozni, ami a magyar nemzet egységét bontja csak meg. Így megerősítve a nemzetet, akarunk szembe szállani mindazon törekvésekkel, amelyek gátat vetnek annak, hogy Magyarország függetlenségét kivivjuk.

A gazdasági politika.

Nagynevű vezérünk Kossuth Ferenc volt az, aki mindjárt, hogy a vezérletet elfogadta, ráirányította a figyelmet arra, hogy meddők közjogi viták helyett a gyakorlati politika terére kell lépni és Magyarország gazdasági függetlenségét kell megteremteni. Az én erős meggyőződésem az, hogy ezzel a programnak legkisebb pontja sincsen feladva, mert mihelyt Magyarország gazdasági önállóságát ki tudtuk vinni, a közjogi küzdelmek is azonnal megszűnnek. Sehol nemzeteket és népeket egységbe foglalni nem lehet, amíg gazdasági közösségük meg nem alkotott. Ott van a nagy német birodalom, amely németekből, egy történelmi multu, egyenlő faji jellegű népekből állott s még sem tudta megteremteni a porosz egységet addig, amíg a kisebb államokat gazdasági közösségbe nem kapcsolta, — olyan kapocs, mely összefoglal és amely nélkül feltétlenül szét kell esni a monarchiának, amelyben Magyarország mindig csak a gyarmat szerepét töltötte be. Ebben a küzdelemben kell segítő társat kapnunk az Önök képviselőjelöltjében is, amennyiben a képviselőháznak tagja lesz.

Hiszen ami ma előtérben áll, ami nem egyszerű részletkérdés, hanem alkotmány kérdéssé vált, az az önálló bank megteremtésének kérdése. Ezt kell megoldani úgy, hogy 1911-ben az önálló bank felálltassék; felálltassék azért, mert a nemzet érdeke, mert az alkotmány érdeke az, hogy a nemzet akarata e tekintetben érvényesül-e, vagy nem. Itt arról van szó, hogy a dinasztia hatalmasabb-e, hogy tud-e gátat vetni a nemzeti jog érvényesülése elé, arról van szó, hogy a nemzet tudja-e érvényesíteni erejét. Az ő ereje a nemzet gyengeségében áll. S amely percben a nemzet az alkudozások terére lép, amely percben a lemondás útján halad, és mindenütt veszedélyektől retteg, mumusokat fest a falra, azt nézi, nem jő-e veszedelem, mert ha jő, félre áll; abban a pillanatban az a másik erejének teljességében kényszerítheti rá uralmát erre a nemzetre, amely nemzet előre kijelenti, hogy nem akar ellenállani.

Magyarországnak ezt a jogát ebben a ciklusban meg kell valósítani. *Én nem hiszek holmi provisorikus megoldásokban. Ha bele megyünk két évi halasztásba, az annyit jelent, hogy engedélyt kérünk tisztelt polgártársaimtól és a császár urtól, hogy két évvel tovább hazudhassunk.*

Ennek a hazugságnak véget kell vetnünk. Magyarországnak létérdeke, hogy gazdasági önállósága kivívassék. Ha létérdeke, akkor oda kell állni nekünk a küzdők csoportjába és kivívásáért minden lehetőt el kell követni; — ha pedig meggyőződésünk megváltozott, ha azt látjuk, hogy ezt keresztül vinni lehetetlen, vagy ennek keresztülvitele káros a nemzetre, az esetben nem az a kötelesség, hogy álcázva magunkat tovább hazudozzunk, hanem valljuk be büneinket és az ország vezetéséről önként mondjunk le. Ez a becsületes eljárás és mert hiszem, hogy az önök képviselőjelöltje is így tesz, azért ajánlom öt Önöknek.

Engedjék meg, hogy pár szóval befejezzem beszédemet.

Egy gyönyörű hasonlat.

Két képet látok én itt. A hortobágyi pusztán egy csikós ember elmereng a messze tájon, amelynek az ég kárpítja jelöli határát. A sik-ságot, a rónát talán aszály apasztotta ki, hogy sárgul a fü, mely legelőt sem igen ad lovának. És amott van a virányos mező, a zöltség, az emberi erő, az emberi akarat, munkálkodás tette zöld virányos oázissá azt a területet, mely előbb alig termő föld volt. Magyarország, a magyar függetlenség is ilyen. Magyarország mindenütt veszedelmet lát, vészt, rombolást, akasztófát, golyót, — amint Tisza István annak idején kifejezte, — de dolgoznunk kell, oda kell állni az embereknek erős szívvvel, megacélozott karral, s küzdeni kell, amíg ki nem zöldül Magyarország földjéből, a magyarok lelkéből a függetlenség oázisa. Ennek a munkása Tüdös János, azért ajánlom megválasztásra. (Éljenzés.)

Bakonyi Samu beszél.

A lelkesedést, melyet Tüdös és Vertán beszédjei gyújtottak fel, bekoronázta dr. Bakonyi Samu képviselőnk a beszédjével. Ilyen nemes hévvel, tüzzel, mély érzéssel régen hallottuk beszélni őt, mint a tüzés láva, izzó volt ez a beszéd! Buzdított az összetartásra. Visszavert rágalmakat, megbélyegezte a pártütést és bár az idő előhaladottsága miatt rövidre fogta beszédét, a lelkekig hatott annak minden szava.

Bakonyi Samu: Tisztelt polgártársaim! Engedjék meg nekem, hogy az idő késői állásában is pár percre kérjem szíves türelmüket. Az előttem szólott tisztelt barátom a helyzetet eléggé megvilágította. Az Önök meggyőződésére azt hiszem elég erővel hatott annak bizonyítása, hogy ma nem lehet egyebet tenni a nemzetnek, mint a függetlenségi és 48-as pártot abba a helyzetbe hozni, hogy beköit szétörve, visszaterjen a maga egyenes programjának az alapjára. Ehhez, tisztelt polgártársaim, erő kell s ezt az erőt az összetartás s a kilátás adja meg. *Én, tisztelt polgártársaim, mindenkinek jogos ambíciója előtt teljes tisztelettel hajlok meg, ha ezt az egyesületet, ezt az egyetlen erejét a nemzetnek megtörni igyekszik. Legyen bárki részén bármilyen*

érem, minden elismerést tönkre tesz, amint ezt meg akarja tenni. Debreczenben is ezt a helyzetet látom. Én, tisztelt polgártársaim, aki Tüdös János barátomat gyermekkorra óta ismerem, az ő érzelmei előttem fejlődtek, az ő tiszta 48-as gondolkodását eleitől fogva ismerem és becsülöm, feleslegesen bizonyítottam Önök előtt, Önök tudják, hiszen itt nőtt fel Önök között, hogy ő, ha mandátumot nyer, mindig ennek az iránynak lesz törhetetlen híve, nem azért, hogy jutalmat kívánna magának, hanem, hogy a maga ideálja megvalósításán minden erejével munkálkodhassék.

Tisztelt polgártársaim! Itt egyik-másik helyről közbeküldéseket hallottunk az elhangzott beszédek alatt, amelyek bizonyos jogos türelmetlenséggel sürgetik a választójog reformjának megvalósítását. Én ennek a türelmetlenségnek a jogosságát elismerem. De ha ez egyúttal szemrehányást is foglal magában a függetlenségi és 48-as párt iránt, azt elhárítom, mert a mai helyzet romlásának éppen az az oka, hogy a függetlenségi és 48-as párt előtt elzárta az utat attól, hogy azt a választói jogot, amely a függetlenségi és 48-as párt programjában 40 év óta foglaltatik, az általános, egyenlő választói jogot, amely kasztokat, vagyonskülöségeket, osztályérdeket nem ismer, megvalósíthassa. És kik akadályozták meg? — a 67-es politika hívei. Akik, amikor a hatalom birtokában voltak, a függetlenségi és 48-as párt ezen kardinális programját mindig elleneztek. Mert nagyon jól tudták, hogy ebben fog kitéphetetlen gyökeret verni a függetlenségi párt legyőzhetetlen többsége.

A 48-as párt nem hatalmi célokból kérte e nemzettől a többséget, nem hatalmi célokból fogja kérni akkor sem, amikor talán a közeljövőben az egész nemzet általános választásra hivatik fel. Kéri azért, mert a függetlenségi és 48-as párt tudja, hogy a nép, a nemzet, ez a Kossuth Lajos politikája; a népet öleli magához és a nép előtt igyekezik megnyitni az alkotmány sáncát. 60 év óta stagnál a népjogok kiterjesztése; nem a függetlenségi párt követelte-e mindig? Miért a függetlenségi párttal szemben az az agyarkodás, az a fenekedés, amelyet mostanában tapasztalunk? Azért, hogy a gazdasági lekööttség állandósítsassék, amely Magyarország erejének kifejlődését lehetetlenné teszi, amely a nép jólétét, felvirágzását megakadályozza. *A függetlenségi és 48-as párt nem csak papiros jogokat akar adni a népeknek, hanem kenyert is, s eszközt arra, hogy a maga gazdasági erejét tudja emelni és fokozni.*

Tisztelt polgártársaim! A gazdasági kérdések előtérbe állítását is vádként hangoztatják a függetlenségi párt ellen. Azt mondják, hogy a közjogi részeit fel akarja adni programjának. Ez is olyan rágalom. Arra a meggyőződésre jutottunk, hogy közgazdasági téren kell Magyarországnak függetlenségének legerősebb harcait megvívunk. Nem általánosságokkal akarom bizonyítani állításomat, csak egy részletkérdésre akarok rámutatni. Ami a magyar gazdasági élet minden tényezőjének elevenébe vág, itt folyik a tarifaharc, melyet Ausztria indított ellenünk, bemutatván a világnak azt a hihetetlen képtelenséget, hogy két vámközösségben élő állam hogyan kénytelen egymással tarifák formájában valóssággal vámháborút viselni. Ez az a gazdasági politika, ez annak a politikának, a 67-es politikának a legméltóbb kritikája. Ha ez nem nyitja fel az ország szemét, akkor ez a nemzet megérdemli sorsát, ami egyéb, mint a gazdasági halál, nem lehet.

És tisztelt Uraim, ha komolyan akarták a választójog reformját, akkor nem olyan javaslatot kellett volna az országgyűlés elé terjeszteni, amely rut meghamisítása a népjogoknak és az egyenlőségnek. Miért nem tárgyaltatták azt? Mért félték a 48-as párttól azok, akik 67-es alapon Ausztriának állandó gazdasági fölényt akartak biztosítani. Ennek a javaslatnak, mint tudják, legnagyobb hibája a pluralitás. Külföldi példákra is hivatkozom e tekintetben. Ott van a belga példa, ahol egyedül áll érvényben a többes szavazati jog s mi az eredmény: az, hogy Belgium liberális fejlődése akadályoztatott meg, hogy ott egy ultramontán többség garázdálkodik, amely a nép igazi jogait elfojtja. Ehez segédkezet nem fogunk nyújtani s szembeállunk minden reakciós törekvéssel a közjogi és gazdasági, az egyházi és társadalmi politikában egyaránt. De hallottam én ezen válság hosszú folyamata alatt esüggő hangokat olyanok részéről is, akik hozzám közel állanak,

akik azt mondták, hogy békét kell csinálni, mert a nemzet szegény, nem bírja az óriási konvulziókat. *Hogy csináljunk békét, mikor odafent feltétlen meghódolást követelnek, mikor programunk minden pontjának megtagadását követelik tőlünk. Mi éppen ellenkezőleg igenis elérkezettnek látjuk az időt arra, hogy a függetlenségi és 48-as párt újra éledve fogjon hozzá programja megvalósításához.*

Ki legyen az első kerület képviselője?

Debreczen első kerülete a függetlenségi pártnak bevezethetetlen erőssége volt mindig s az marad ma is. Függetlenségi képviselő fog onnan bejönni, de nem közömbös annak személye sem. Azt kérem, hogy ez a képviselő olyan ember legyen, mint Tüdös János, akiről lelkének harmónikus egységét, nagy tudását, harc-készségét a nemzeti ellenállás súlyos idejében is Debreczen városának a közönsége tapasztalhatta, közvetlen közletről, akiben minden bizodalom a maga teljes egészében méltán összpontosulhat. Ilyen harcosra van szükségünk és az országos párt nevében a magam részéről is kérem Önöket, mint Debreczen egyik érdemtelten képviselője, adják öt nekünk társul, hogy vele együtt harcolhassunk. Éljen dr. Tüdös János! (Éljenzés.)

A nagygyűlés berekesztése.

Somogyi Pál: Engedjék meg, hogy bejelentsem Önöknek, hogy városunk egyik barátja, Papp Elek országgyűlési képviselő táviratot küldött, miszerint annyira beteg lett, miként a vasutól kellett visszamennie, ezért nem jelenthet meg gyűlésünkön. Másrészt méltóztatnak tudni azt is, hogy országos mozgalom és küzdelem folyik nemzeti jogaink és szabadságunk kivívásáért, annál fogva jónak látnám, ha méltóztatnának elfogadni, hogy ebből az alkalomból Kossuth Ferenchez, az országos függetlenségi és 48-as párt elnökéhez táviratot küldjünk. Ha méltóztatnak elfogadni, röviden felolvasom annak tartalmát. (Olvassa.)

Mielőtt köszönetemet kifejezném a szíves megjelenésért, ismételtlen engedjék meg, hogy én is a vén ember egy pár szót bizalmas, szíves szót intézzek Önökhöz. Tudjuk már régen, hallottuk ma is, hogy nemzeti életünknek függetlensége és önállósága a 48-as párt eszméinek valóságától függ. Nemzeti életünk ezekről az eszméktől nyert átalakulást olylyá, hogy elmondhatjuk ezeknek valóulása után lesz boldog a magyar. Ezekért az eszmékért tehát küzdenünk kell, mert ha lemondunk a küzdelemről, a függetlenségi és 48-as eszmék kultuszát el engedjük halványulni, ha a lemondás, a esüggés terére lépünk, csak a halál, a pusztulás következik be. *Egyesült erővel, igaz párthűséggel kell küzdenünk, mert az egységben, az egységben van az erő. Felhívom azért igen tisztelt polgártársaimat, hogy dr. Tüdös János képviselő-jelölt ur által kibontott zászló alá tömörülni lelkesen igyekezzenek, hogy az diadalra jusson.* Ezen szíves kéréssel a gyűlést berekeszttem.

Gyűlés után.

A nagyérdékű választói gyűlésen mindig kitarott a hallgatóság. Ilyen zászlóbon-tásnak 28 év óta nem volt tanuja az első választókerület. Hisz az elaggott és elbetegesedett nagynevű öreg képviselőnk az utóbbi időkben már beszámoló beszédet sem igen tarthatott.

A gyűlésen elhangzott kijelentések, különösen a dr. Tüdös János programbeszédje kitörülhetetlen hatással vésődtek a választók lelkébe. Már e mai nap sikere és diadala után eldöntöttnek látjuk a képviselőválasztás befejezését, Tüdös Jánosnak a megválasztását. Amde össze kell tartanunk. Mindnyájunknak talpra kell állanunk! Magunkat becsüljük meg, midőn olyanferfiut állítunk Thaly Kálmán örökébe, mint a minden tekintetben kifogástalan és rokonszenves férfit dr. Tüdös János képviselő jelöltünk.

A fényes sikerű program-beszéd tartás után dr. Tüdös János képviselő jelöltünk, Vertán, Bakonyi, Csanak képviselők, dr. Darkó Ernő

főiskolai akadémiai tanár, Leidl Emil, Schwartz Vilmos bankigazgató s még többek társaságában a Bika kis termében ebédelt. Ide gyűltek azok a választó polgárok, nagytiszteletű Kovács János elnök vezetésével és eljárók, akik délután 3 órakor, zászlós kocsikon, festői szép menetben a kies Csapó-kertbe kísérték ki dr. Tüdös Jánost programmbeszédjének megtartására.

A szép kocsisor menetet, az első kocsi-ban a jelölttel a városon végig, mint a kertsekben nagy rokonszenvvel, sok helyt éljenzéssel fogadták a lakosok.

Kint a Csapó-kertben.

Egész kedves, külön kis világ az ott a diófa lombos Csapó-kertben. Kis emberek szorgalmából, föld- és családi tűzhely szeretetéből emelkedett ki száz és sok száz családnak fehér házacskája, amelyekről mindenfelől „Éljen dr. Tüdös János” feliratu Kossuth-zászlókat lobogtatott felénk az őszi szél. Virágok illatát is csapdosta. A ház ormán galambok turbékol-tak... Kővér disznó rőfögött a másik udva-ron! Némelyik fehér liba olyan nagy volt, hattyu-nak bevált volna.

Büszkén mondhatják el a derék Csapó-kerti atyafiak:

— Szegények vagyunk, de jól élünk... A magunk emberségéből élünk!

Azért is hisszük mi, hogy a most folyó választási harc alatt is, nem dobják utcára az emberségüket, hanem szavaznak azon zászlóra, amelyre a párt irta fel a dr. Tüdös János képviselőjelöltünk fehér és tiszta nevét.

*

A programmbeszédet a Csapó-kerti leányiskola udvarán tartotta meg dr. Tüdös; ahol is a képviselőkkel az iskola rokonszenves fiatal tanítójának, *Tömöry* tanító urnak kedves családjánál és házában is tiszteletüket tették. Ott várták be, míg a programmbeszéd tartásának ideje elérkezett.

Ezen idő alatt nagyon szép számmal gyülekeztek az iskola ákáclobos udvarára a választók, polgárok és nők egyaránt! Ugyhogy a csapókerti kiváló, lelkes párttagunknak, *Kánya* urnak rövid, de igen sikerült üdvözlése után *Somogyi Pál*, az elnök, már nagyon lelkes és nagyszámu közönség előtt kérhette fel *Tüdös* Jánost programmbeszédjének megtartására. Előbb azonban itt is hangsúlyozta az összetartást, egymás józan megértését és pártunk hivatalos jelöltjének, *dr. Tüdös* Jánosnak a legnagyobb szeretettel való támogatását a pártegyeséget bontó kísérletezéssel szemben.

Dr. Tüdös János a délelőtti megtartott programmbeszédét (amely lapunk más helyén teljes terjedelmében olvasható) itt zamatos, népies előadásban, rövidebbre fogva adta elő!

Hogy a lelkekhez szólott, hogy minden szavát megértették, átértették ezek az egyszerű, de hűséges magyar szívek, akik *dr. Tüdös* Jánosban vallott programja alapján a népjogok igaz harcosát, a kisemberek érdekeinek igazi szívében hordozóját, az erős függetlenségi magyart ösmer-ték meg! Öreg embereknek könybe borult a szeme, midőn beszédje végén megfogadta:

— Én a véretekéből való vér vagyok! Ebben a városban ringott a bölesöm! Apáimnak apái ebben a földben porladnak. Porladnak és nyugosznak, de ha én ehhez a néphez, a függetlenségi- és 48-as eszmékhez valaha hűtlenné válnék, ne legyen nekem már az életben sem nyugodalmam soha!

A mély hatást keltett beszéd után Vertán Endre dr. országgyűlési képviselő, mint a központ kiküldöttje beszélt, ajánlotta a legmelegebben *dr. Tüdös* János jelöltet. Remek példázataival többször ragadta zugó helyeslésre a hallgatóságot.

Nagyon sikerült és rokonszenves beszéd volt a *Csanak* János beszédje is. Hatással és érzéssel mondotta el; az egyetértést, összetartást ajánlván a választóknak, mint amelyre legtöbb szükségünk borus politikai helyzetünkben, a ránk váró nagy küzdelmek előtt.

Gyújtó hatású volt a *dr. Révi* Nándor felszólalása, aki régi ösmerős barátja a homokkertieknek, aki itt jelentette be, hogy szívvellélekkel a *dr. Tüdös* János zászlójához csatlakozott, aki e zászló diadalra vívésére lelkesítette a polgárokat, szemben a pártütés zászlajával, melyre a mindenáron való önérvényesülés irta fel a nevét.

Bakonyi Samu dr. képviselőnk szintén határozott szavakkal ítélte el a pártütést! Az eljárást, amely kész volt megbontani egy városnak, egy nagy pártnak a békéjét. Amelyet azért eléggé helyteleníteni és elítélni nem lehet! Szíve melegével ajánlotta *dr. Tüdös* Jánost.

Végezetül *Somogyi* Pál elnök köszönő bucsuszavai után, a csapókerti atyafiak éljenzése, baráti kézfogásai után ismét kocsi-ra ült a jelölt. A kedves, a barátságos és szép sikerű őszi délután befejeztével festői menetben visszahajtottak a városba.

A diófa-lombtól, eperfa-, akácloboktól óltalmazott csapókerti fehér házak padlás-lyukából, háztetőiről üdvözlőleg, biztatólag lengedeztek felénk a doktor *Tüdös* János képviselő-jelöltünk zászlói.

Odabent a városban, a csizmadia-szinben ugyanez időtájt tartotta meg *dr. Varga* Lajos a programmbeszédét.

Szines képek a zászlóbontásról.

A balpárt és Tüdös János.

Dr. Tüdös János vasárnap délelőtti programmbeszédjét az Arany-Bikában *Jánosi* Zoltán, az ösmert debreceni lelkész is végighallgatta. *Jánosira* olyan hatással volt ez a politikai hitvallás tétel, bár még napokkal ezelőtt is voltak sokan, akik *Jánosit* az első választókerületben ellenjelöltként emlegették, hogy ezt mondta: — Én is kérek egy *Tüdös* János tollat! Meghajlok előtte!

A debreceni balpártnak volt egyik vezető-tagja *dr. Révi* Nándor is. A radikális függetlenségi és 48-as programmbeszéd hatása alatt csatlakozott a párthoz. Délután már a Csapó-kertben is nagyhatással szólalt fel a *Tüdös* János képviselője mellett.

A párthűség mintaképei.

Különösen ki kell emelnünk a párthűségnek két mintaképét. Két ezüstös fehérhaju öreg kuruc barátunkat és bátyánkat. Nemesak az első választókerületben, de az egész debreceni függetlenségi és 48-as pártban nagy idők óta ösmerik, becsülik, szeretik a két öreg elvtársat, *Varjas* János és „*Bácsi bácsi*” bátyánkat.

A nagyválasztmány ülésén éppen ők voltak azok, akik, bár indítványtétel nélkül, fel-említették a pártütés zászlajának mostani hordozóját! Ők azonban a többség előtt, a párt nagy érdekei előtt nemesak hogy meghajoltak, hanem magas koruk dacára napról-napra kivesszik részöket abból a nagy és dicső munkából, amely a párt hivatalos jelöltjét, *dr. Tüdös* Jánost fényes diadallal választja be a képviselői székbe.

A mai mesterségesen támasztott zavarok között, midőn a személyi érdeket fölé akarják helyezni a pártérdeknek, midőn testvért uszítanak testvér ellen, az öreg *Varjas* János és „*Bácsi bácsi*” bátyánkat hódoló tisztelettel emeljük ki pártunk tagjai előtt, mint az igazi párthűségnek mintaképeit.

Egy csapókerti magyar kivánsága.

A Csapó-kertben is nagy hatást ért el *dr. Tüdös* János a programmbeszédjével, az ő mindenhol rokonszenvet keltő kedves megjelenésével. Ezt a hatást jellemzi egy csapókerti egyszerű, öreg magyarnak az önkénytelen közbekiáltása:

— Ejnye, de jól megmondta a méltóságos ur! Soha el ne hagyja ezt a szót.

Megnyilatkoztak az asszonyok is.

Midőn már hazafelé robogott a zászlós kocsisor a Csapó-kertből, utcaszélten kiállottak a kisajtóba azok a szép csapókerti menyecskék, nevetős leányok. S megadták a teljes elismerést a délceg fiatal követjelöltnek, meg a kíséretének. (Közöttük olyanok is voltak, mint *Somogyi*, a nagykereskedő, meg *Radákovics*, a gyógyszerész.)

— No azt meg kell adni, szép szál embereket válogatott ki kíséretjének!

... A kisajtóból szíves örömmel nézték a festői kocsisort a csapókerti szép menyecskék, nevetős szemü lányok.